

**Finanšu nozares viedoklis
par piedāvātajām
metodēm banku peļņas
regulēšanai Eiropas
Centrālās bankas realizētās
inflācijas samazināšanas
programmas ietvaros, to
ietekmi uz kredītēšanas
apjomu un finanšu
stabilitāti – banku kapitālu,
kredītņēmēju kredītvēsturi,
kā arī tautsaimniecības
attīstību.**

Ievads

Veiksmīgu un investoriem pievilcīgu ekonomiku raksturo paredzamība. Tas citastarp attiecas arī uz paredzamu valsts politiku nodokļu jautājumos.

Finanšu nozares dalībnieki kā atbildīgi ilgtermiņa spēlētāji tirgū saprot, ka valsts budžetā ir nepieciešams papildu finansējums, ko varētu novirzīt dažādām prioritātēm. Tomēr, meklējot kopsaucēju, būtu jāizvairās no populistiskiem, ekonomiski attīstītās valstīs nepieņemamiem vai vismaz plaši neizmantojamiem budžeta papildināšanas veidiem, kā arī būtu jāpiedāvā rīcības scenāriji attiecībā uz *EURIBOR* pieaugumu, lai neatstātu ilgtermiņa negatīvas sekas gan uz finanšu nozari, gan ekonomikas attīstību, tostarp kredītu pieejamību un aizņēmēju kredītvēsturi.

Latvijas Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) vienmēr ir iestājusies par atklātu un efektīvu, uz rezultātu orientētu sadarbību finanšu sektoram raksturīgā formā – profesionāļu diskusijā par nozarei būtiskiem jautājumiem. Pēc Asociācijas ieskata, ne publiski izskanējušie priekšlikumi par īpaša nodokļa uzlikšanu finanšu nozarei, ne piedāvātie rīcības scenāriji attiecībā uz hipotekāro kredītu ņēmējiem Eiropas Centrālās bankas realizēto inflācijas mazināšanas pasākumu rezultātā pieaugušo *EURIBOR* nav pietiekami kritiski izvērtēti. To apliecina fakts, ka par šiem jautājumiem nav notikušas diskusijas, piemēram, tādās darba grupās, kurās būtu iekļauti arī nozares eksperti un politiķi vai likumdevēja pārstāvji būtu uzklusījuši nozares argumentus. Šādas konsultācijas ar nozares ekspertiem būtu palīdzējušas saprast to, ka, ieviešot jaunu nodokli vai realizējot iecerētos scenārijus attiecībā uz *EURIBOR*, nav iespējams veicināt kredītēšanu un nodrošināt tautsaimniecības izaugsmi tā, lai potenciāli neapdraudētu finanšu stabilitāti, konkurenci finanšu pakalpojumu sniegšanā un arī kredītņēmēju kredītvēsturi, proti, iespējas aizņemties nākotnē.

Apkopojot iepriekš minētos secinājumus, Asociācija ir pārliecināta, ka šajā dokumentā ietvertā nozares sniegtā argumentācija, kā arī izdarītie secinājumi būs noderīgi politiķiem, likumdevējam, kā arī uzņēmumiem un pilsoņiem turpmāko lēmumu pieņemšanai. Asociācija vēl joprojām aicina publisko pārvaldi uz konstruktīvu sadarbību, kas izslēgtu tādu populistisku priekšlikumu virzīšanu, kuri var nodarīt tiešu kaitējumu valsts finanšu sistēmai, tautsaimniecībai un pilsoņu labklājībai.

Saturs

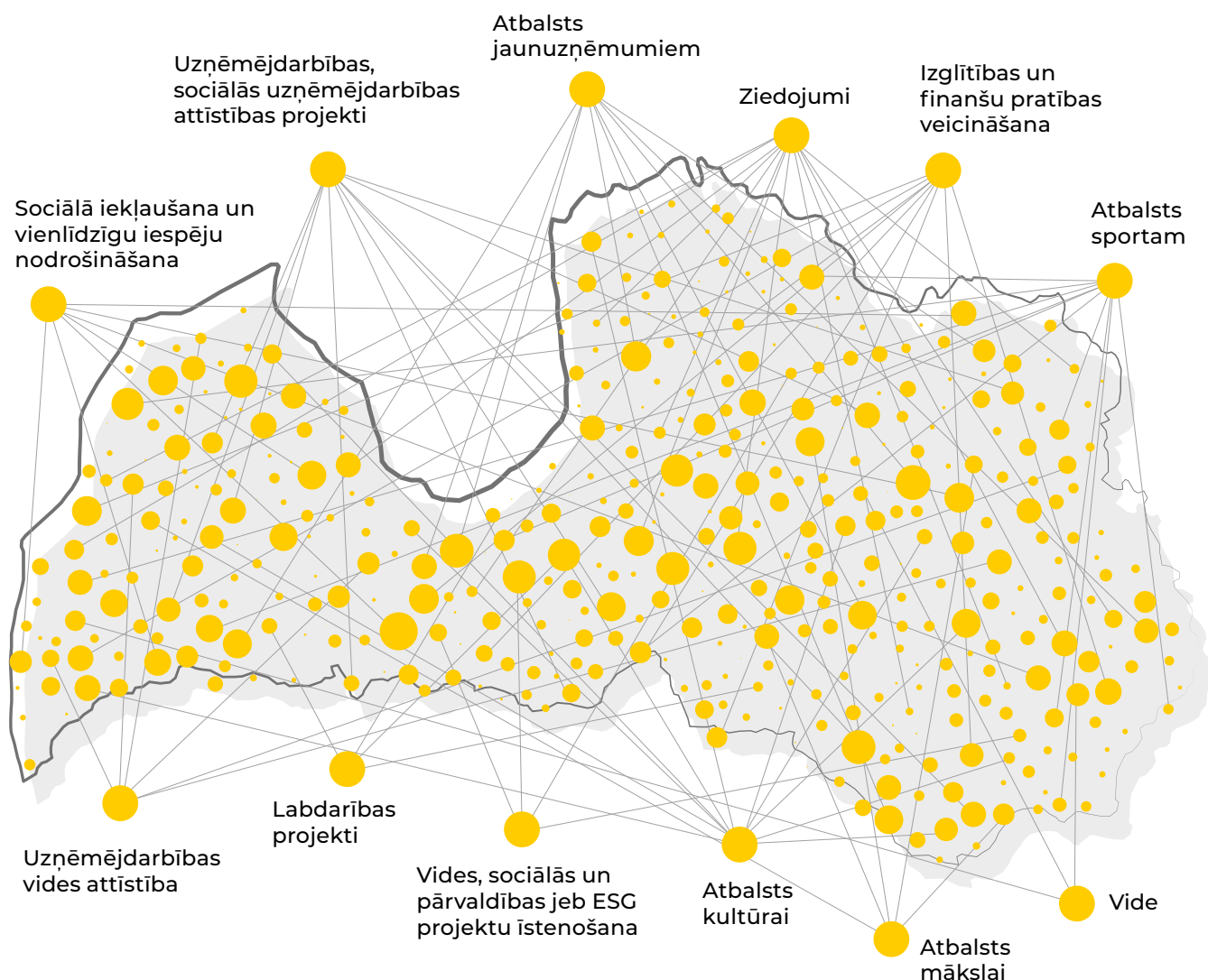
I. Nozares ieguldījums kā sabiedrības, tā tautsaimniecības attīstībā kopumā	I-4
II. Jauna nodokļa ieviešana	II-6
Kredītiestāžu kapitāla nozīme kreditēšanas veicināšanā.....	II-6
Nodokļa ietekme uz uzņēmumu attīstību un ekonomisko izaugsmi.....	II-7
Spēcīgi kapitalizētas bankas – priekšnoteikums zaļās pārejas īstenošanai.....	II-8
Nodokļa palielinājuma negatīvā kumulatīvā ietekme ilgtermiņā	II-8
Banku rentabilitāte ir vērtējama ilgtermiņā.....	II-9
Nodokļa negatīvā ietekme uz investīciju vidi Latvijā	II-10
Nodokļa negatīvā ietekme uz finanšu tirgus konkurētspēju	II-11
Nodoklis ierobežos jaunu spēlētāju ienākšanu tirgū	II-11
Banku sektora specifiskās nodevas.....	II-12
Ēnu ekonomikas ietekme uz tautsaimniecības attīstību.....	II-12
Nodoklis kā kreditēšanas pieauguma šķērslis	II-13
Nozares priekšlikumi kreditēšanas tempu palielināšanai.....	II-15
III. Hipotekārie kredīti un <i>EURIBOR</i> likmes	III-17
Par kredītiestāžu komercdarbības īpatnībām salīdzinājumā ar citām uzņēmējdarbības formām	III-17
Par kredītņēmēju informētību.....	III-18
Par datos balstītiem lēmumiem.....	III-18
Par potenciālo risinājumu mērķi un sekām	III-19

I. Nozares ieguldījums kā sabiedrības, tā tautsaimniecības attīstībā kopumā

Tā kā publiskajā telpā par kredītiestāžu darbību tiek sniegta nepilnīga un pat vienpusēja informācija, uzsverot tikai īstermiņā, konkrētajā ekonomikas ciklā, gūto peļņu, bet kredītiestāžu ieguldījums valsts tautsaimniecībā, sociālajā jomā, kā arī valstiska un starptautiska mēroga infrastruktūras izveidē utt. vispār netiek pieminēts, šajā dokumentā vēlamies atkārtoti par to atgādināt.

Pirmkārt Asociācija uzsver, ka bankas ziedo vai piešķir finanšu līdzekļus daudziem dažādu labdarības fondu projektiem un attīstības projektiem, piemēram:

- uzņēmējdarbības un sociālās uzņēmējdarbības attīstības projektiem;
- sociālās iekļaušanas un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai;
- izglītības un finanšu pratības veicināšanai;
- vides, sociālajiem un pārvaldības jeb ESG projektiem;
- uzņēmējdarbības vides attīstībai;
- labdarības projektiem;
- jaunuzņēmumu atbalstam;
- sporta, kultūras un mākslas atbalstam;
- vides labiekārtošanas un attīstības atbalstam.

Asociācija norāda, ka dažādu sociālo projektu atbalstam un dažādiem mērķiem Latvijas kredītiestādes 2022. un 2023. gadā jau novirzījušas vairāk nekā 1,6 miljonus eiro un vēl šogad plānots novirzīt vairāk nekā 10 miljonus eiro. Uzskatām, ka mūsu devums sabiedrībai ir būtisks, un ceram, ka kredītiestādēm arī turpmāk būs iespēja palīdzēt un attīstīt dažādus pēc satura un būtības sociāli nozīmīgus projektus.

Otrkārt, papildus ievērojamam atbalstam, ko Asociācijas biedri snieguši sociālajiem projektiem, kredītiestādes sniedz atbalstu arī citādā veidā. Vēlamies atgādināt tikai dažas lietas:

- ar banku aktīvu līdzdalību ir atrisināts jautājums par vēsturisko likvidēto uzņēmumu naudas piekritību. Proti, tika panākta ar valsts iestādēm vienota izpratne par šādu uzņēmumu naudas piekritību un ieskaitīšanu valsts budžetā;
- **sagatavotas vadlīnijas finanšu pakalpojumu piekļūstamības uzlabošanai, kuras paredzēs būtisku transformāciju personu ar invaliditāti vai pārejošiem veselības traucējumiem apkalpošanā, t. sk. veiktas būtiskas investīcijas infrastruktūrā;**
- sagatavots un kompetentajām iestādēm iesniegts skolēnu uzņēmuma darbības tiesiskā regulējuma ietvars. Asociācija ir panākusi politikas veidotāju atbalstu tam, ka nepieciešams izstrādāt īpašu regulējumu, sevišķi nodokļu kontekstā, attiecībā uz skolēnu mācību uzņēmumiem, par piemēru izmantojot Igaunijas modeli;
- **dzēsti finanšu krīzes rezultātā izveidojušies hipotekāro kredītu parādi kopumā aptuveni 500 miljonu eiro apmērā;**
- kredītiestādes noslēgušas starpbanku vienošanās par pārkreditēšanos – bez tās klientu mobilitāte būtu vēl vairāk apgrūtināta;
- **kredītiestādes, kuras nodrošina savus pakalpojumus Valsts reģionālās attīstības aģentūras maksājumu modulī (lai valsts varētu ērti iekasēt nodokļus, nodevas, sodus, u. tml.), samaksu no valsts nepieprasa un nav arī saņēmušas vairākus gadus. Proti, vidēji viena miliona transakciju sagatavošana apmaksai klientiem ir bez maksas.**

Rezumējot iepriekš minēto, Asociācija norāda, ka tās **biedru ieguldījums gan sabiedrības, gan tautsaimniecības attīstībā apliecina to, cik liela nozīme valsts ekonomikas funkcionēšanā un attīstībā ir finanšu sistēmai.** Kredītiestādes cer uz labu sadarbību arī turpmāk.

II. Jauna nodokļa ieviešana

Ideja par virspeļņas nodokļa ieviešanu Latvijā izskanēja pēc tam, kad par to diskusiju bija uzsākuši Lietuvas politiķi. **Latvijas kredītiestādēm nav sniegta nekāda informācija par paredzēto nodokli** – nedz par tā likmi, nedz aprēķina formulu, ir tikai vispārīgi norādīts, ka būšot “līdzīgi kā Lietuvā”. Tādējādi bankām tiek liegta iespēja precīzi aprēķināt gaidāmā nodokļa ietekmi uz kredīšanas apjomu un tautsaimniecības attīstību. **Publiskajā vidē izskanējis viedoklis, ka virspeļņas nodoklis tikšot ieviests kā pagaidu instruments valsts budžeta sabalansēšanai**, taču nekas netiek minēts nedz par valsts budžeta sabalansēšanas apmēru, nedz nodokļa ieviešanas un atcelšanas termiņu. **Tāpēc Asociācija attiecībā uz virspeļņas nodokli pilnīgu argumentāciju nevar sniegt, taču ir gatava konceptuālā līmenī sniegt viedokli par potenciālo šāda nodokļa ieviešanas negatīvo ietekmi uz kredīšanas apjomu un tautsaimniecības attīstību.**

Asociācija uzskata, ka ar jauna nodokļa ieviešanu vēl vairāk pasliktināsies jau tā diezgan vājā Latvijas biznesa vide, kā arī samazināsies investoru interese par Latviju kā valsti, kur var droši investēt uzņēmējdarbībā, it īpaši tās finanšu sektorā. Asociācija lūdz politiķus, likumdevēju, uzņēmējus, pilsoņus un medijus ieklausīties nozares argumentos, lai apzinātu un atbilstoši izvērtētu riskus, kādi var rasties tad, ja šāds nodoklis tiks ieviests.

Kredītiestāžu kapitāla nozīme kredīšanas veicināšanā

Kapitāla pieejamība, pārdomāta, atbildīga kredīšana un attīstīts finanšu sektors ir faktori, kas veicina valsts tautsaimniecības attīstību un ar to nesaraunami saistīto valsts, ikviena uzņēmuma un ikvienas mājsaimniecības labklājības pieaugumu.

Finanšu nozare ir cieši saistīta ar ekonomikas cikliskumu. Ja uzņēmējiem vai privātpersonām sokas labi, tie grib vēl vairāk celt savu labklājību un vēlamā rezultāta sasniegšanai aizņemas naudu bankā, iegulda, nopelna jaunu naudu, atmaksā kredītus un par ieguvējiem kļūst visi. Un otrādi. Piemēram, 2009., 2010. un 2011. gadā, periodā, kuru atceramies kā ekonomikas krīzes laikus, banku nozares zaudējumi pārsniedza 1,8 miljardus eiro, kas ir krietni vairāk, nekā kredītiestādes bija nopelnījušas iepriekšējā ekonomikas ciklā (proti, pēc 2004. gada, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā). Minētie dažu gadu laikā ciestie zaudējumi tika kompensēti divas reizes ilgākā periodā, aptuveni sešu gadu laikā – līdz pat 2017. gadam.

Latvijas kredītiestādes šobrīd ir labi kapitalizētas. **Kapitāla rezerves, kas pārsniedz kompetento iestāžu noteiktās prasības, tiek saglabātas, lai bankām grūtos laikos nebūtu nepieciešams valsts atbalsts un tās varētu joprojām izsniegt kredītus un sniegt citus finanšu pakalpojumus.** Arī Latvijas Bankas Finanšu stabilitātes pārskatā¹ norādīts, ka “Latvijas finanšu sistēma saglabājas stabila un kredītiestāžu spēja absorbēt šokus ir laba – tām kopumā ir labas kapitāla un likviditātes rezerves. Gaidāms, ka banku sektora šoku absorbētspēja turpinās uzlaboties, jo kredītiestāžu noturību papildus stiprina to peļņas kāpums” (Latvijas Banka, 2023)². Arī *Euro area statistics*³ apliecina, ka kredīšana Latvijā aug straujāk nekā vairumā citu Eiropas Savienības valstu.

Taču jāapzinās, ka, **ieviešot banku virspeļņas nodokli, tiks samazināta banku spēja piesaistīt kapitālu.** Šāda lēmuma rezultātā kredītiestādes būs spiestas samazināt vai nu jaunizsniedzamo aizdevumu apjomu, lai saglabātu augstu kapitalizāciju, vai arī kapitāla rezerves, lai turpinātu kredīšanu līdzšinējā līmenī. Proti, kredīšanas tempu pieaugums ar šādu lēmumu netiks panākts. Atgādinām, ka Latvijas ekonomiku finansē lielākoties tieši kredītiestādes. Kredīšanas ietekme uz ekonomikas ciklu ir īpaši spēcīga, jo uzņēmumiem un mājsaimniecībām ir grūti atrast alternatīvus kapitāla piesaistes veidus, kas piedāvātu līdzvērtīgus nosacījumus.

Ekonomikas cikla augstākajā brīdī uzņēmumiem ir vieglāk piesaistīt kapitālu investīcijām (t. sk. kapitāla tirgū, caur akciju un obligāciju emisijām) un tiem ir arī lielāks pašu kapitāls. Lēmums ieviest virspeļņas nodokli mazinātu banku sektora aizsargātību iespējamās krīzes apstākļos. Ekonomikas cikla lejupslīdes fāzē, kad uzņēmumi gūst mazāk ienākumu un tiem ir grūtāk piesaistīt investīcijas, banku finansējuma nozīme ir īpaši kritiska. Šādiem periodiem kredītiestādes veido “drošības spilvenu” ekonomikas cikla izaugsmes fāzē. Kapitāla rezerves tiek izmantotas zaudējumu segšanai un finansēšanas nepārtrauktības nodrošināšanai, kā arī atvieglojumu sniegšanai grūtībās nonākušajiem aizņēmējiem.

¹ https://datnes.latvijaskbanka.lv/fsp/FSP_2023_LV.pdf?_gl=1*1hfuuxw*_ga*MTc1MjE1MzY1LjE2NzI3MzAxMzg.*_ga_F8VIV8BEFY*MTY5MjAxNDcyNS4xMy4xLjE2OTIwMTQ3MzkuNDYuMC4w

² <https://bank.lv/aktualitates-banklv/zinas-un-raksti/jaunumi/16514-publicets-jaunakais-latvijas-bankas-finansu-stabilitates-parskats>

³ <https://www.euro-area-statistics.org/banks-balance-sheet-loans?cr=eur&lg=en&page=2&charts=M..N.A.A20T.A.I.U2.2240.Z01.A+M..N.A.A20.A.I.U2.2250.Z01.A+M..N.A.A21.A.I.U2.2250.Z01.A&template=6>

Latvijas banku augstā kapitalizācija ļāvusi tām veiksmīgi pārdzīvot pēdējās divas krīzes – Covid-19 pandēmijas un Krievijas kara Ukrainā izraisītās sekas. Asociācija uzsver, ka 2022. gadā ar Ukrainā notiekošo karu saistītās enerģētikas krīzes laikā kredītiestādes izsniedza finansējumu enerģētiskās drošības stabilizēšanai. Finansējums tika sniegts gan enerģētikas sistēmas, gan privātiem uzņēmumiem, gan arī pašvaldību siltumapgādes uzņēmumiem.

Asociācija norāda, ka **bankām, tāpat kā, protams, jebkuram uzņēmumam, jābūt pelnošām, lai nevienam finanšu tirgus dalībniekam nebūtu ne mazāko šaubu par to biznesa modeļa dzīvotspēju un konkurētspēju un noguldītājiem to noguldījumi bankās būtu pieejami tad, kad tie viņiem nepieciešami.** Šai sakarā var minēt spilgtu piemēru, proti, *Credit Suisse* gadījumu – banka ilgstoši nespēja sasniegt savai darbībai adekvātus peļņas rādītājus. Nonākot grūtībās, tā bija spiesta no valsts aizņemties 50 miljardus franku, bet klientu uzticību vairs nespēja atgūt, un grūtībās nonākušo banku pārņēma cits tirgus līderis – *UBS*. Jāatzīmē, ka bankas problēmu pamatā bija bizness, kas nenes peļņu. Šāds biznesa modelis nav ilgtspējīgs un galu galā negatīvi ietekmē ne tikai pašas bankas darbību, bet arī plašāku sabiedrību (prognozētas kolektīvas atlaišanas, kredītu pārstrukturizēšana, kas tiešā veidā skar iedzīvotājus un uzņēmumus, utt.). Arī Latvija saistībā ar finanšu sektoru ir piedzīvojusi gana daudz rūgtu mācību – mēs nedrīkstam tās aizmirst, un mums jābūt arī no citu valstu kļūdām.

Kredītiestādes peļņa palīdz nostiprināt tās investoru, sadarbības partneru, noguldītāju un klientu uzticību. Iedzīvotāji vēlas būt pārliecināti par savu uzkrājumu drošību, tāpēc izvēlas savus līdzekļus glabāt tādās bankās, kuras gūst peļņu, nevis tādās, kuras strādā ar zaudējumiem. **Tautsaimniecībai nepieciešamas labi kapitalizētas un spēcīgas bankas, kas ekonomikas lejupslīdes laikos ir spējīgas gan aizņemties pašas, gan finansēt uzņēmumus. Tikai tādas bankas var atbalstīt māsaimniecības un iedzīvotājus, kas krīzes laikā saskaras ar maksātnespējas problēmām.**

Visbeidzot, runājot par banku kapitāla nozīmi, vēlreiz jāatgriežas pie plānošanas faktora. Atcerēsimies, ka vēl pavisam nesen – 2021. gadā un 2022. gada sākumā – aktuāls bija t. s. negatīvo likmju periods, kas neproporcionāli ieilga ar monetāro politiku saistītu lēmumu rezultātā. Tas, ka Eiropas Centrālā banka (turpmāk – ECB) ceļ likmes, ir šā gada aktualitāte, un **kredītiestādes šai situācijai pielāgojas, ņemot vērā gan savu darbības stratēģiju, gan risku apsvērumus un nozari regulējošās prasības.** Jāuzsver, ka Latvijas kredītiestādes negatīvo likmju dēļ radušos zaudējumus vairumā gadījumu kompensēja pašas un uz saviem klientiem tās neattiecināja. Nepilna gada laikā situācija ir kardināli mainījusies un finanšu nozare nonākusi kvalitatīvi jaunā situācijā, kuru iepriekš nevarēja prognozēt ne Eiropas Savienības valstu centrālās bankas, ne prominenti ekonomisti. Jau noslēgtie līgumi un tajos paredzētie noteikumi nav mainījušies, jo līgumi jau tika izstrādāti, rēķinoties ar ekonomikas cikliskumu. Šis piemērs spilgti parāda to, cik strauji mainās situācija un cik maz mēs par to varam zināt iepriekš. Finanšu nozare nevar paļauties uz to, ka “kaut kā” tā tiks pāri pēkšņiem, neprognozētiem satricinājumiem”. **Banku kapitāls un pelnītspējīgas bankas ir garants, kas ļauj nozarei pārdzīvot dažādas situācijas un dažādus ekonomikas periodus.**

Nodokļa ietekme uz uzņēmumu attīstību un ekonomisko izaugsmi

ECB 2021. gada Finanšu stabilitātes pārskatā ECB un Starptautiskā Valūtas fonda darbinieki vērtējuši aizdevumu piedāvājuma ietekmi uz ekonomikām. Laika posmā no 1999. gada līdz 2019. gadam kredītu pieaugums eirozonā samazinājies par 0,9 % un arī ekonomiskā izaugsme bijusi par aptuveni 0,18 % zemāka (*Barauskaitē Griškevičienē et al., 2021*).⁴ Attiecīgi varam secināt, ka kredītu apjomu samazinājums par 1 % saistīts ar IKP samazinājumu par 0,2%. Tas ir galvenais parametrs turpmākajā ekonomiskās ietekmes analizē. Arī kredītu piedāvājums normālos apstākļos būtiski ietekmē ekonomikas izaugsmi.

Tā kā Latvijas ekonomikas finansēšana pārsvarā ir orientēta uz banku darbību, var pieņemt, ka kredītēšanas kapacitātes krituma ietekme uz ekonomiku šeit nav mazāka par eirozonas vidējo rādītāju.

Latvijas uzņēmumu darbība tiek finansēta galvenokārt ar banku izsniegto finansējumu. 2023. gada pirmā ceturksņa beigās Latvijas banku kopējais kredītportfelis pārsniedza 15 miljardus eiro (uzņēmumiem izsniegtie kredīti sasniedz nepilnus 9 miljardus eiro, savukārt privātpersonām izsniegtie kredīti – 6 miljardus eiro)⁵. Tātad Latvijā strādājošo banku loma uzņēmumu finansēšanā ir īpaši liela. Kredītiestādes ir devušas ievērojamu ieguldījumu Latvijas iedzīvotāju labklājības pieaugumā un uzņēmumu attīstībā. Atbilstoši kapitāla prasībām šāda izaugsme ir prasījusi arī lielu kapitālu (ieskaitot rezerves), līdz 2022. gada 31. decembrim sasniedzot ap 2,7 miljardi eiro⁶. Šo kapitālu kredītiestādes ir ieguldījušas kā pašu līdzekļus Latvijas ekonomikas atbalstam. Liela daļa kapitāla radusies banku gūtās peļņas reinvestēšanas (kapitalizācijas) rezultātā.

⁴ Barauskaite Griškevičienē, Kristina, Anh DM Nguyen, Linda Fache Rousová and Lorenzo Cappiello (2021). *The impact of loan and market-based credit supply shocks on euro area GDP growth*. *Financial Stability Review*, November 2021.

⁵ <https://www.financelatvia.eu/news/fna-pirmaja-ceturksni-izsniegto-kreditu-apjoms-pieaudzis-par-6-izsniegti-15-miljardi-eiro/>

⁶ <https://kompas.bank.lv/bankas/kapitāla-pietiekamība>

Starptautiskie vai lielle uzņēmumi var vieglāk piesaistīt kapitālu no finanšu tirgiem un aizņemties arī no starptautiskajām finanšu iestādēm (piemēram, no Eiropas Investīciju bankas). Tomēr jāapzinās, ka kredītu piedāvājuma sarukuma ietekmi visvairāk izjutīs tieši vietējie mazie un vidējie uzņēmumi, kas nav pietiekami lieli, lai aizņemtos starptautiski vai kapitāla tirgū. Turklāt šobrīd, kad Latvija iekļauta būtiski paaugstināto ģeopolitisko risku reģionā, aizņemšanās no ārējā tirgus ir apgrūtināta un ievērojami dārgāka nekā līdz šim. Savukārt vietējās kredītēšanas kapacitātes samazināšanās pasliktinās Latvijas uzņēmumu kredītēšanas nosacījumus un finansējuma pieejamību. Proti, **samazinoties kredītu pieejamībai, daļa uzņēmumu paliek bez iespējas veicināt savu attīstību un konkurētspēju, un attiecīgi šis apstāklis secīgi ietekmēs arī nodokļu ieņēmumu apjomu.** Arī mājāsaimniecības saņem mazāk kredītu patēriņam, nekustamā īpašuma iegādei utt.

ECB, vērtējot situāciju Lietuvā, norādīja⁷:

- Lietuvas valdības pieņemtais pagaidu banku solidaritātes nodoklis varētu radīt negatīvas sekas, padarot kredītiestādes mazāk izturīgas pret ekonomikas satricinājumiem, kā arī bremsēt valsts ekonomisko izaugsmi;
- pagaidu solidaritātes maksa par banku virspeļņu, pēc ECB ieskata, varētu radīt šķēršļus jaunu noguldījumu piesaistei, tādējādi mazinot iespējas izsniegt aizdevumus ekonomikas finansēšanai. Šāds nodoklis varētu mazināt gan vietējo, gan ārvalstu investoru vēlmi investēt kredītiestādēs, jo pagaidu solidaritātes iemaksa samazina ienesīguma perspektīvu;
- kredītiestāžu stabila kapitāla bāze ir būtiska, lai tās varētu pildīt savu kredīta starpnieku lomu ekonomikā. Augstākas izmaksas un samazināts kredītu piedāvājums var negatīvi ietekmēt reālo ekonomikas izaugsmi.

Spēcīgi kapitalizētas bankas – priekšnoteikums zaļās pārejas īstenošanai

Eiropas zaļais kurss, kas apstiprināts 2020. gadā, ir Eiropas Komisijas politikas iniciatīvu kopums, kura galvenais mērķis ir panākt, lai 2050. gadā Eiropas Savienība kļūtu klimatneitrāla. Iniciatīvas ietvaros ir pieņemta t. s. Taksonomijas regula (ES) 2020/8521, kuras mērķis ir veicināt privātā sektora investīcijas ilgtspējīgos zaļajos projektos un demotivēt investīcijas projektos, kuri nav ilgtspējīgi.

Asociācija pievērš uzmanību vēl dažiem faktoriem ar būtisku ietekmi. **Valsts kontroles ziņojumā⁸ ir secināts, ka kopumā Latvijā darbs ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem notiek bez procesa virsvadības, konkrēta plāna, uzdevumu un atbildības sadalījuma. Rezultātā sabiedrības izpratne par mērķiem un to nozīmi joprojām ir zema.** Neko nemainot, pēc Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas aplēsēm, Latvija līdz 2030. gadam būs sasniegusi vien 30 jeb 18 % no visiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

Jāuzsver valsts rīcībpolitikas trūkums un nespēja savlaicīgi ieviest inovāciju un digitālās transformācijas programmas. Tas pilnā mērā attiecas arī uz šobrīd aktuālo klimata mērķu sasniegšanu, proti, zaļo kursu, tam nepieciešamo politiku harmonizēšanu, kā arī aprītes ekonomikas ieviešanu, lai uzņēmēji saprastu, kā transformēsies viņu bizness vai iespējas veidot jaunu biznesu.

Zaļā pāreja ir iespējama tikai ar banku atbalstu, un zaļās pārejas neatņemama sastāvdaļa ir ēku rekonstrukcija, kas tās padara energoefektīvākas. Latvijas Bankas Finanšu stabilitātes pārskatā arī uzsvēta nepieciešamība kāpināt ēku renovācijas tempus, t. sk. veikt apjomīgas investīcijas energoefektivitātes uzlabošanā, un veicināt jaunu mājokļu būvniecību. Savukārt Ekonomikas ministrijas izstrādātajā informatīvajā ziņojumā “Ēku atjaunošanas ilgtermiņa stratēģija” (2020)⁹ norādīts, ka kopējais ēku atjaunošanai nepieciešamais finansējums ir mērāms miljardos un to nav iespējams sasniegt bez lielas banku finansiālās dalības. Būtiski uzsvērt, ka banku dalība zaļās pārejas īstenošanā būs apdraudēta, ja tās tiks pārslogotas ar virspeļņas nodokli vai cenošanu limitējošiem faktoriem.

Nodokļa palielinājuma negatīvā kumulatīvā ietekme ilgtermiņā

Politīki par banku virspeļņas nodokli līdz šim izteikušies kā par pagaidu instrumentu, kas piemērojams valsts budžeta sabalansēšanai. Taču sabiedrībai publiskotajos vēstījumos nav minēts, par kāda līmeņa valsts budžeta sabalansēšanu ir runa un kad šis nodoklis tiks atcelts – pēc mērķa sasniegšanas vai pēc noteikta laika.

Politiku sniegtā un publiski izskanējusi informācija par banku virspeļņas nodokli kā pagaidu instrumentu valsts budžeta sabalansēšanai, turklāt tas, ka netiek sniegta nekāda detalizētāka informācija, piemēram, par apmēru, mērķi, termiņu, rada bažas par to, vai šā nodokļa sakarā vispār kādi argumenti ir vērtēti.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023AB0009>

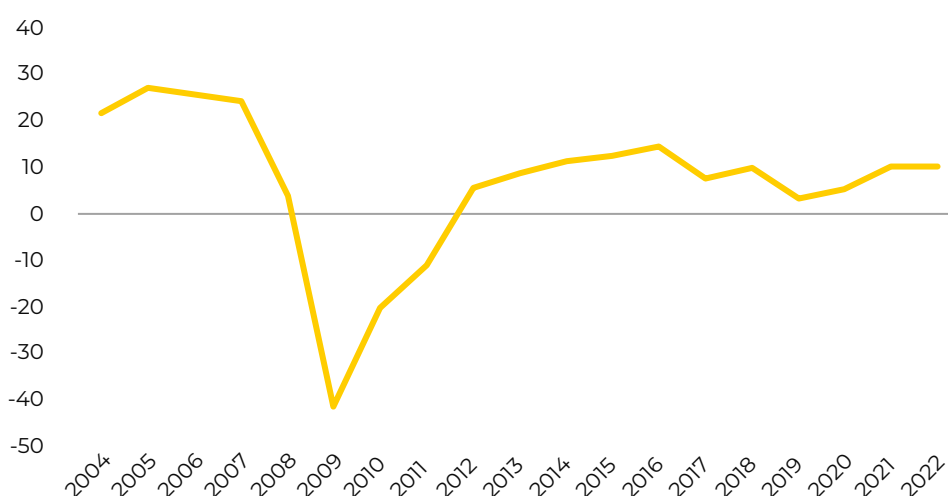
⁸ Valsts kontroles 28.02.2023. atbilstības ziņojums “Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai?”

⁹ https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-11/lv_2020_ltrs_0.pdf

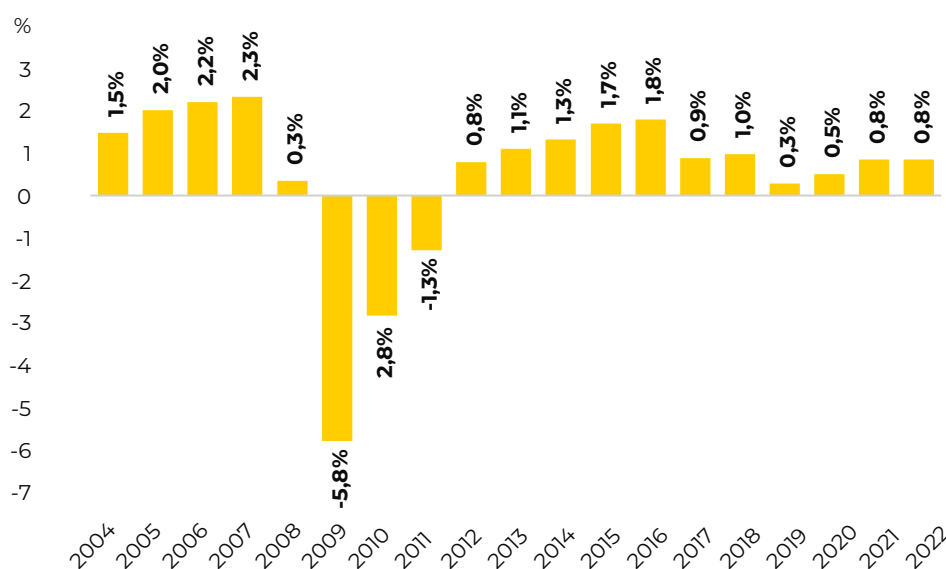
Turklāt jāapzinās, ka pat vienreizēja nodokļa ieviešana rada būtiskas tālejošas sekas. Proti, **banku virspeļņas nodokļa izraisītā kredītu apjoma samazinājuma ietekme tiks pārnesta arī uz nākamajiem gadiem investīciju deficīta dēļ, kas ik gadu ekonomikā un valsts budžetā var izmaksāt vairākus desmitus miljonu eiro.** Kapitāls netiks atgūts viena gada laikā. Kapitāla samazinājums rezultēsies vājākā ekonomikas attīstībā un jaunizsniegto kredītu apjomā. Ja tiek plānotas ikgadējas nodokļu izmaiņas, tad ietekme būs vēl dramatiskāka. Proti, **tā kumulatīvi uzkrāsies gadu gaitā, ar katru gadu aizvien vairāk bremzējot ekonomikas izaugsmi, samazinot jaunizsniegto aizdevumu apjomu un ilgtermiņā arī nodokļu ieņēmumus kopumā.**

Banku rentabilitāte ir vērtējama ilgtermiņā

Lai arī sabiedrībai var šķist, ka dažu banku peļņa ir nesamērīgi liela un pašu kapitāla atdeve – ļoti augsta, banku darbības rentabilitāte ilgākā laika periodā ir pat zemāka nekā reālajā ekonomikā. Ja apskatām Latvijas banku nozari kopš 2004. gada, tad banku vidējā peļņa ir bijusi aptuveni 133 miljoni eiro gadā, bet vidējā kapitāla atdeve (turpmāk – ROE) – 6,7 %. Šis rādītājs uzskatāms par zemāku salīdzinājumā ar citām nozarēm. Banku nozares kapitāla atdeve Skandināvijas valstīs un daudzās ārpus eirozonas esošās OECD valstīs, piemēram, Kanādā, ASV, Čīlē, Izraēlā, Jaunzēlandē, Austrālijā, Čehijā, ir virs 10 %.

Attēls Nr. 1

Attēls Nr. 2

Attēlā redzams, ka banku nozare ir cikliska nozare ar nestabilu rentabilitāti (sk. attēlu Nr. 1). Tāpēc ir nepieciešams uzkrāt kapitālu vājākiem ekonomikas periodiem. Līdz šim kapitāla buferu uzkrāšana banku nozarē ir sevi attaisnojusi, jo Latvijas bankām atbalsts pēdējo divu križu laikā (Covid-19, Krievijas uzsāktais karš Ukrainā) nav bijis nepieciešams.

Ārkārtas peļņu banku sektorā radīja straujais ECB procentu likmju kāpums, kas saistīts ar cīņu pret lielo inflāciju Eiropas Savienībā. Raugoties tuvākajā nākotnē, jārēķinās ar to, ka augstāku procentu likmju dēļ pieaugs arī kredītprocentu izmaksas un rezultātā, iestājoties negatīvajai ekonomikas cikla fāzei, palielināsies arī kredītu zaudējumi. Ņemot vērā vēsturiskos datus un neskaidro ekonomisko vidi, nav pamata cerēt, ka augstā banku rentabilitāte saglabāsies līdzšinējā apjomā arī turpmākajos gados.

Lietuvā bankām piemērotais virspeļņas nodoklis jau nodēvēts par marksistisku pieeju ekonomikai, kas var būtiski pasliktināt valsts konkurētspēju. Proti, ja dzīvojam noslēgtā vidē, tad šādi “eksperimenti” paliek konkrētās ekonomikas ietvaros, taču atvērtā pasaulē kapitālam nav robežu – tas plūst turp, kur ir vieglāk nopelnīt vairāk un samaksāt mazāk fiksētajos izdevumos, tostarp arī nodokļos. Tāpēc pēc virspeļņas nodokļa ieviešanas mūsu reģionā kredītiestādes labprātāk finansēs uzņēmumus, kuri darbojas kaimiņvalstīs, un tās tad arī ilgtermiņā kļūs par galvenajiem ieguvējiem.

Nodokļa negatīvā ietekme uz investīciju vidi Latvijā

Lēmums aplikt ar papildu nodokli vienu privātā sektora nozari negatīvi ietekmēs arī ārvalstu investoru viedokli par investīciju vidi Latvijā. Proti, ar šādu lēmumu **politīki dod skaidru signālu, ka šajā valstī budžeta “lāpīšanas” nolūkā viņi jebkurā brīdī var vērsties pret pelnītspējīgiem jebkuras nozares uzņēmumiem.** Šāda lēmuma pieņemšana ir salīdzinoši vieglāks un populārāks ceļš nekā, piemēram, ēnu ekonomikas apkarošana, reālās korupcijas apkarošana, kas ir daudz grūtāks, nepateicīgāks un mazāk pamanāms darbs.

Arī Starptautiskais Valūtas fonds, analizējot Lietuvas situāciju, ir norādījis¹⁰, ka pašreizējā nestabilajā vidē starptautiskajos finanšu tirgos tieši finanšu stabilitātes saglabāšana ir galvenā prioritāte. Biežās *ad hoc* nodokļu izmaiņas nozarēs ar ievērojamu ārvalstu investīciju proporciju vājina Lietuvas kā stabila, prognozējama un konkurētspējīga nodokļu galamērķa reputāciju.

Jūnija sākumā plaši tika apspriests straujais Latvijas konkurētspējas kritums, kas fiksēts Starptautiskā menedžmenta attīstības institūta (IMD) Pasaules konkurētspējas centra pētījumā. Pērn Latvijai izdevās šajā 64 valstu novērtējumā pakāpties līdz 35. pozīcijai, bet šogad Latvija ir 51. vietā un būtiski atpaliek no Igaunijas (26. vieta) un Lietuvas (32. vieta). Protams, katra pētījuma izstrādē tiek izmantoti arī vairāk vai mazāk subjektīvi faktori, kas var ietekmēt tā rezultātus, taču tas, ka Latvijas ekonomikas politika buksē, izriet arī no citiem vērtējumiem.

Piemēram, saskaņā ar *Economist Intelligence Unit* pētījumu, kurā uzmanība pievērsta biznesa videi, Latvija ir ierindota to valstu vidū, kurās gada laikā piedzīvots ievērojams biznesa vides novērtējuma indeksa kritums. Latvijai indekss pazeminājies par sešām vietām galvenokārt tādēļ, ka pasliktinājusies situācija darba tirgū – tiek pieminēta jauno speciālistu emigrācija un darbinieku prasmju trūkums. Ārvalstu investoru padome neseno publicēja ikgadējo investīciju vides indeksu, kas apliecina, ka, pēc investoru domām un vērtējuma, investīciju vide drīzāk ir pasliktinājusies nekā uzlabojusies. “Investoru ieskatā, valstī notiek mērens haoss, un nav saprotams, uz kuriem tas kuģis tiek stūrēts,” komentējot indeksa rezultātus, medijiem atzina Rīgas Ekonomikas augstskolas profesors Arnis Sauka.

Jāatzīmē, ka Latvijā “sarkanos karogus” attiecībā uz izaugsmes iespējām vai tās šķēršļiem ir izkāruši arī paši uzņēmēji. Uzņēmēji gan kā galveno iemeslu norāda pārbirokratizēšanos, valsts rīcībpolitikas trūkumu un nespēju laikus ieviest inovāciju un digitālās transformācijas programmas. Tās ir kritiski svarīgas arī nākamajam, tik ļoti gaidītajam kreditēšanas vilnim.

Vēl viena sliktā ziņa attiecībā uz kreditēšanas tempu pieauguma iespējamību ir ārvalstu investoru sniegtais visai sliktais novērtējums. Investīciju vide Latvijā ir pasliktinājusies, liecina Ārvalstu investoru padomes Latvijā (*FICIL*) Ārvalstu investīciju vides indekss, kā vienu no secinājumiem minot to, ka valstī vērojams mērens haoss un prioritāru mērķu trūkums.

Asociācijas Kreditēšanas indekss uzņēmējdarbības segmentā rāda, ka pēdējā gada laikā ir augusi gan Latvijas banku spēja un vēlme finansēt uzņēmējus, gan arī uzņēmēju spēja aizņemties, tomēr daudz lēnāk aug vēlme prasīt aizņēmumu. Iespējams, ka vairums uzņēmēju sevi realizē tikai tiktāl, ciktāl mūsu uzņēmējdarbības vide ļauj to darīt bez lieka riska. Uzņēmēju noskaņojums ir satraucošs, jo paaugstina risku, ka plānoto atbalsta programmu līdzekļi netiks atgūti (Atvērto fondu finansējums jāapgūst līdz 2026. gadam).

Nodokļu politika – paredzama un biznesu veicinoša – ir viens no spēcīgākajiem instrumentiem ikvienas valdības rokās. Nodokļu likmes un piemērošanas kārtību investori vērtē, salīdzinot dažādas ekonomikas no pašu attīstības viedokļa. Nodokļi var noslēpēt arī vietējo uzņēmēju vēlmi veidot uzņēmumus vai – tieši pretēji – var būt veids, kā panākt, lai vairāk uzņēmīgu cilvēku uzsāktu uzņēmējdarbību. Tāpēc eksperimenti ar nodokļiem maksā ļoti dārgi. Piemēram, ideja par t. s. banku virspeļņas nodokli nozīmē, ka pirmkārt jau investori vairs nevar rēķināties ar paredzamu un valdības deklarācijai atbilstošu nodokļu politiku. **Var tikt zaudētas jau esošās investīcijas (notiek kapitāla aizplūšana), un daudz grūtāk būs piesaistīt Latvijai jaunu kapitālu, kā arī uzņēmumus.**

¹⁰ <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/06/12/cs-lithuania-2023>

Nodokļa negatīvā ietekme uz finanšu tirgus konkurētspēju

Peļņa liecina par uzņēmuma, t. sk. arī kredītiestādes, finanšu veselību. Peļņu nedrīkst vērtēt negatīvi, ja tā gūta, ievērojot likumu, kā arī nesot labumu visai sabiedrībai. Banku un finanšu sektora pienesums tautsaimniecības attīstībai, nodrošinot daudzveidīgu finansējumu un brīvo līdzekļu ieguldīšanas iespējas, nav apšaubāms.

Ja daļu no banku peļņas iecerēts novirzīt valsts budžeta papildināšanai, tad rodas jautājums – kāpēc diskusija šobrīd risinās tikai par vienu, proti, banku nozari? **Banku peļņa un tās aplikšana ar papildu nodokli būtu jāvērtē salīdzinājumā ar citu kapitālietilpīgu nozaru peļņu, tādējādi nodrošinot vienlīdzīgu pieeju.** Jāapzinās, ka banku nozares sodīšana negatīvi ietekmēs visu Latvijas ekonomiku un vietējos uzņēmumus. Apskatot Latvijas banku nozari 23 gadu garumā, redzams, ka banku vidējā peļņa bija aptuveni 125 miljoni eiro gadā, bet pašu kapitāla atdeve (ROE) – 5,7 %, kas uzskatāms par zemāku rādītāju, salīdzinot ar citām nozarēm. Turklāt, vērtējot banku pelnītspēju vēsturiskā griezumā, jāņem vērā, ka Latvijā ilgu laiku darbojās t. s. tikai ārvalstu klientus (nerezidentus) apkalpojošās kredītiestādes, kuru kapitāla atdeve bija nesalīdzināmi augstāka par vidējo nozarē vai kaimiņvalstīs.

Vidējais piecu gadu ROE banku nozarē Eiropā svārstās no negatīva rādītāja, piemēram, Kiprā un Grieķijā (dati par 2017–2021), līdz teju 13 % Ungārijā un nepilniem 12 % Rumānijā. Kā redzams, kapitāla atdeve ir atkarīga no konkrētā reģiona un valsts. Latvijas banku ROE šajā periodā (2017–2021) bija 7,2 % un jūtami atpalika no Igaunijas (8,8 %) un Lietuvas (11,3 %)¹. Salīdzinoši augstāks šis rādītājs bijis pēdējo divu gadu laikā, kad pieauga arī Latvijā izsniegto kredītu apjoms. Salīdzinot banku kapitāla atdeves datus ar attiecīgajiem citu nozaru datiem, redzams, ka vidējais atdeves rādītājs no 2017. gada līdz 2021. gadam visās pārējās Latvijas tautsaimniecības nozarēs bija 12,7 %², tātad gandrīz divreiz pārsniedza banku sektora ROE.

Bez pienācīgas kopējā ekonomikas cikla analīzes un neņemot vērā to, ka citām nozarēm nav līdzīgu kapitāla prasību kā bankām, nemaz netiek apsvērta doma par virspeļņas nodokļa ieviešanu arī citās nozarēs, piemēram, par šāda nodokļa uzlikšanu lielajiem infrastruktūras un enerģētikas uzņēmumiem (Latvenergo u. c.), lai gan arī banku segmentu raksturo ievērojami kapitālieguldījumi, kas mērāmi simtos miljonu eiro. Banku peļņa būtu jāvērtē salīdzinājumā ar citu kapitālietilpīgu nozaru peļņu. Papildus pievēršam uzmanību tam, ka **kapitāla prasības pēdējo 10 gadu laikā augušas vidēji pusotru reizi un paredzams, ka šis pieaugums turpināsies arī nākamajos gados, liekot bankām veidot jaunus un palielināt esošos buferus.** Lai varētu izsniegt tikpat lielus aizdevumus kā iepriekš, kredītiestādēm vajag pusotru reizi palielināt kapitālu.

Tāpat bankām ir pienākums turēt MREL (*Minimum requirements for own funds and eligible liabilities*) instrumentus, ko pēc nepieciešamības varētu izmantot kredītiestādes rekapitalizācijai un citiem regulēšanas pasākumiem maksāšanas grūtību gadījumā. Šī prasība palielina kapitāla prasības par vismaz 20 %. Pieaugošās kapitāla prasības kredītiestādes lielākoties izpildījušas, reinvestējot peļņu. Tāpat kredītiestādes nav vienlīdzīgā situācijā ar citiem finanšu sektora dalībniekiem, piemēram, patērētāju kredītētājiem.

Nodoklis ierobežos jaunu spēlētāju ienākšanu tirgū

Kredītiestādēm ir uzlikta viena no augstākajām regulatīvajām barjerām, kas kavē jaunu dalībnieku ienākšanu Latvijas tirgū. Latvijā aptuveni 10 gadu laikā no tirgus izgājuši virkne spēlētāju (Krājbanka, GE Money Bank, Trasta komercbanka, Danske Bank, AS LHV Pank Latvijas filiāle, UniCredit Bank, AB LV, PNB Bank, Baltic International Bank), savukārt vairāki tirgus dalībnieki ir apvienojušies (DNB un Nordea, Expobank un Signet Bank, Industra un Privatbank).

Tāpat, kādam veidojot jaunu banku, jāņem vērā, ka tās pašu kapitāla atdeve sākotnēji būs mazāka, jo trūks mēroga efekta. Ieviešot jaunu nodokli, vēl vairāk tiks pagarināts laika periods, kurā jauniesācēja banka kļūs rentabla, un līdz ar to jaunajiem tirgus spēlētājiem būtiski tiks palielināta jau tā augstā ienākšanas barjera

¹¹ Datu avots: Eiropas Centrālā banka. https://sdw.ecb.europa.eu/browseTable.do?org.apache.struts.taglib.html.TOKEN=af2081f723bb76f-40b92fe2b40f634a7&df=true&ec=1&dc=&oc=0&pb=1&rc=0&DATASET=0&removeItem=&removedItemList=&mergeFilter=&activeTab=CBD2&showHide=&MAX_DOWNLOAD_SERIES=500&SERIES_MAX_NUM=50&node=SEARCHRESULTS&q=CBD2.A.%3F.W0.67.Z.Z.A.A.I2003.Z.Z.Z.Z.Z.Z.PC&type=series

¹² Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde.

Banku sektora specifiskās nodevas

Latvijas kredītiestādes 2022. gadā tiešā veidā valsts nodokļos samaksāja vairāk nekā 94 miljonus eiro, t. sk. darbaspēka nodokļos – 89 miljonus eiro. Tādējādi šobrīd banku sektors ir viens no Latvijā lielākajiem darbaspēka nodokļu maksātājiem un nodarbina vairāk nekā sešus tūkstošus cilvēku.

Asociācija norāda, ka kredītiestādes veic arī dažādas specifiskas nozares iemaksas, t. sk. pērn iemaksājušas Noguldījumu garantiju fondā 21,7 miljonus eiro, bet Vienotajā noregulējuma fondā (Eiropas Banku savienībā ietilpstošo dalībvalstu kredītiestāžu iemaksu veidots fonds) – 5,46 miljonus eiro. Iemaksas šajos fondos pieaug pastāvīgi. Piemēram, 2023. gada aprīlī Latvijas Noguldījumu garantiju fonda padome nolēma palielināt gada maksājumu divas reizes salīdzinājumā ar 2022. gadu. Savukārt Finanšu un kapitāla tirgus komisijai par kredītiestāžu uzraudzību 2022. gadā kredītiestādes samaksāja 7,98 miljonus eiro, t. i., 8 % no finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumiem. Rezumējot iepriekš minēto, **Asociācija norāda, ka nodokļos vai citu specifisku nodevu veidā kredītiestādes viena gada laikā samaksājušas vairāk nekā 128 miljonus eiro.**

Piedevām Asociācija vēlas norādīt uz vēl vienu būtisku izmaksu posteni, kas, pēc Asociācijas ieskata, būtu jāatceļ. Asociācija izprot ECB un Latvijas Bankas īstenotos inflācijas mazināšanas pasākumus, tomēr norāda, ka vienlaikus ar procentu likmju paaugstināšanu, vispārējo risku būtisku mazināšanos Latvijas kredītiestāžu sektorā pēdējo gadu laikā un nenoliedzamu finanšu stabilitātes pieaugumu būtu pamats turpmāk minēto iemeslu dēļ sagaidīt to, ka samazināsies kredītiestāžu darbības fiksētās izmaksas, it īpaši izmaksas, kuras saistītas ar jau minēto kredītiestāžu darbības uzraudzību, ko Latvijā kopš 2023. gada īsteno Latvijas Banka. Riski ir mazinājušies, bet izmaksas uzraudzības aparāta uzturēšanai palikušas tādas pašas – augstākās Baltijas valstu starpā.

Pirmkārt, jau ilgstoši, vairāku gadu garumā, daļa no banku maksājumiem par uzraudzību tiek izmantota ar banku riskiem nesaistītu citu finanšu sektora dalībnieku uzraudzības izmaksu segšanai. Asociācija atkārtoti norāda, ka šī kārtība nav ilgtspējīga un tāpēc ir nekavējoties pārskatāma. Visiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem, kuru uzraudzību īsteno Latvijas Banka, vajadzētu būt spējīgiem pilnībā segt to uzraudzībai nepieciešamās izmaksas.

Otrkārt, Latvijas Bankas uzraudzības funkcijas budžetā nozīmīgu izdevumu daļu veido maksājumi dažādām starptautiskajām organizācijām (institūcijām), piemēram, Eiropas banku iestādei. Šādi maksājumi ar katru gadu palielinās, un šī tendence noteikti saglabāsies turpmākajos gados, jo pieaug arī attiecīgo starptautisko organizāciju darba apjoms un izdevumi. Dalība šādās institūcijās ir svarīga valstij kopumā, tāpēc citās valstīs šādas izmaksas tiek segtas no valsts budžeta.

Treškārt, Latvijas Banka lielu darbu iegulda politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu, galvenokārt likumu, projektu izstrādē. Asociācija uzskata, ka šī funkcija būtu jāveic nevis uzraudzības iestādei, bet par politikas veidošanu finanšu sektorā atbildīgajai iestādei – Finanšu ministrijai.

Ceturtkārt, Asociācija atkārtoti norāda, ka finanšu stabilitātes nodeva nepilda tai noteiktos uzdevumus, turklāt šobrīd kredītiestādes veic regulārus maksājumus noregulējuma fondā, kas izveidots tieši kredītiestāžu regulēšanai un darbības atjaunošanai. Uzsveram, ka šāda veida nodevas nevienā no abām pārējām Baltijas valstīm nav, tā pastāv tikai Latvijā.

Visbeidzot, līdz šim tika argumentēts, ka Latvijā banku uzraudzības izmaksas ir lielākās tādēļ, ka šeit ir daudz kredītiestāžu ar augstiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riskiem un to pārvaldīšana ir jāuzrauga. Riski ir būtiski samazināti, bet uzraudzības izmaksas – nav, nemaz neņemot vērā to, ka kredītiestādes t. s. kapitālā remonta gaitā ir ieguvušas papildus vēl jaunus uzraugus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā. Asociācija uzskata, ka tās ieteikumi kopumā nodrošinātu ilgtspējīgu un pilnvērtīgu Latvijas Bankas uzraudzības funkcijas uzturēšanu, finanšu stabilitāti, kā arī veicinātu Latvijas finanšu iestāžu, ne tikai banku, konkurētspēju un ilgtspēju. Asociācija uzskata, ka ir jāizbeidz tāda situācija, ka uzraudzības izmaksas Latvijā ir vislielākās Baltijā. **Finanšu un kapitāla tirgus komisijai un Latvijas Bankai kā savā darbā vienotām institūcijām ir jāapsver uzraudzības izmaksu samazināšanas iespējas.**

Ēnu ekonomikas ietekme uz tautsaimniecības attīstību

Fizisko un juridisko personu komfortabla, relatīvi netraucēta, lielas sabiedrības daļas un uzņēmēju ar sapratni pieņemta, bet virknē gadījumu pat atbalstīta atrašanās ēnu ekonomikas zonā, iestīgšana dažādos (ieskaitot uzturlīdzekļu) parādos un neproporcionāli liela apjoma skaidras naudas izmantošana norēķinos izslēdz no iespējamās kredītēšanas ievērojamu skaitu personu. Kā atzīst Finanšu izlūkošanas dienests, saglabājoties relatīvi augstam ēnu ekonomikas līmenim, pieaug arī nepieciešamība pēc noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas Latvijas tautsaimniecībā.¹³ Uzņēmumi maksātnespējas procesā

¹³ Sk.: <https://fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Riska%20zi%C5%86ojumi/Nacion%C4%81%C4%81%20NILLTPF%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93juma%20zi%C5%86ojuma%20kopsavilkums.pdf>

nonāk bez mantas (~60 %), un katru gadu vairāki tūkstoši uzņēmumu tiek likvidēti vienkāršotā kārtībā. Par to Augstākā tiesa ir pieņēmusi jau divus blakus lēmumus, uzdodot valdībai sakārtot šo jomu.¹⁴

Pēc mūsu aplēsēm un gada pārskatu datiem, Latvijā no visiem uzņēmumiem tikai aptuveni 20 000 uzņēmumu ir tādi, kas principā piemēroti kredītēšanas pieteikuma izskatīšanai, – šis skaitlis pamatā saskan arī ar VID publiski pausto informāciju par to uzņēmumu skaitu, kuri veic maksājumus valsts budžetā.¹⁵ Tātad banku iesaiste ekonomikas finansēšanā ir tieši proporcionāla t. s. caurspīdīgās ekonomikas lielumam.

Būtiskākie trūkumi, kas vēl aizvien bremsē ekonomikas attīstību (t. sk. kredītēšanu) uzņēmumu līmenī, ir plašā ēnu ekonomika (Latvijā – 26,6 %, Lietuvā – 23 %, Igaunijā – 19 %). Latvijā kapitāls ir koncentrējies t. s. vecajās nozarēs vai apšaubāmas reputācijas cilvēku īpašumā. Tas rada reputācijas riskus bankām, kuras nevēlas savu vārdu saistīt ar neskaidras izcelsmes kapitālu. Vēlreiz uzsveram, ka Latvijā no visiem uzņēmumiem kredītējami ir tikai aptuveni 20 000. Pārējie saistās ar augstu vai vidēju risku, taču vismaz daļa no tiem potenciāli varētu atgriezties “zaļajā kredītzonā” un saņemt aizdevumus attīstībai. Ir nepieciešama reāla ekonomikas politikas veidotāju rīcība, lai mazinātu ēnu ekonomiku un izglītotu uzņēmējus par attīstības iespējām, kuras tie paši sev laupa. Valsts un komercdarbības attīstību veicina pareizi nodokļu mehānismi, tomēr ir jāveic arī pasākumi ēnu ekonomikas īpatsvara mazināšanai.

Valstij ir jāturpina darbs, kas vērsts uz ēnu ekonomikas un uzņēmumu birokrātiskā sloga mazināšanu, konkurētspējīga nodokļu režīma izstrādi un tiesiskās vides uzlabošanu. Visos šajos jautājumos Asociācija vienmēr būs uzticams sadarbības partneris, jo minēto pasākumu mērķis ir veicināt uzņēmumu pārliecību, izaugsmes ambīcijas un attiecīgi pieprasījumu pēc finansējuma, kā arī stiprināt ikviena iedzīvotāja uzticēšanos valstij.

Nodoklis kā kredītēšanas pieauguma šķērslis

Eirozonā inflācija nesamazinās tik strauji, kā iepriekš tika prognozēts. **Tādēļ ECB veic tālākus pasākumus inflācijas apkarošanai, t. sk. paaugstina procentu likmes.** Kredītēšanas gadījumā tas rada tādu efektu, ka pieprasījums pēc kredītiem un attiecīgi arī kredītēšanas apjomi samazinās. ECB piemērotā politika likumsakarīgi ir radījusi šādas sekas:

- būtiski pieauguši kredītiestāžu procentu ienākumi, t. sk. arī no klientiem izsniegtajiem kredītiem;
- palielinājušies kredītņēmēju maksājumi par kredītsaistībām.

Lai pēc iespējas mazinātu ECB politikas ietekmi uz kredītņēmējiem, Latvijas kredītiestādes, nākot pretim citiem klientiem, jau ir veikušas virkni pasākumu, t. sk.:

- samazinājušas un atcēlušas kredītēšanas pakalpojumu komisijas maksu gadījumos, kad klientam būtu jāveic kādas izmaiņas noslēgtajā līgumā;
- pazeminājušas procentu likmes “zaļajiem” kredītiem;
- ECB pieņemot kārtējo lēmumu par bāzes likmes paaugstināšanu, cēlušas termiņnoguldījumu likmes;
- piedāvā Baltijā unikālo krājkonta pakalpojumu

Tāpat, neraugoties uz ECB piemēroto politiku, Latvijas kredītiestāžu izsniegto kredītu apjoms pēc stāvokļa 2023. gada 30. jūnijā pārsniedza 15,4 miljardus eiro.

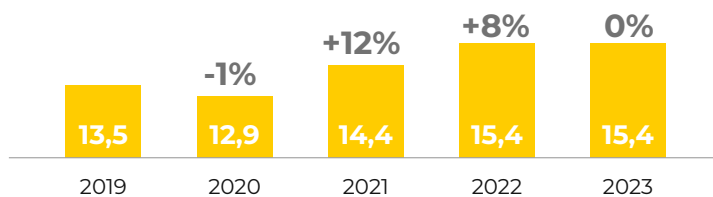
¹⁴ Sk.: <https://www.financelatvia.eu/wp-content/uploads/2022/12/mn-vl-materials-diskusijai.pdf>

¹⁵ Sk.: <https://www.db.lv/zinas/no-130-000-registretiem-uznemumiem-nodoklus-pilniba-maksa-vien-20-000-510619>

Kreditēšanas tendences Latvijā

Komercbanku
izsniegto kredītu
apjoms pārsniedz
15,4 miljardi €

9
miljardi €
uzņēmumiem
izsniegtie kredīti

6
miljardi €
privātpersonām
izsniegtie kredīti

~4,7 miljardi €
■ mājoķļa vai zemes iegādei
■ mājoķļa remontam

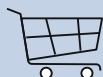
LIELĀKIE AIZŅĒMĒJI 2023. GADĀ

Nekustamo īpašumu uzņēmumi
1655 milj. €

Lauksaimniecības un
mežsaimniecības uzņēmumi
895 milj. €

Tirdzniecības uzņēmumi
750 milj. €

Enerģētikas kompānijas
392 milj. €

Apstrādes rūpniecības uzņēmumi
668 milj. €

Transports un loģistika
493 milj. €

Administratīvie un
apkalpojošie dienesti
207 milj. €

Būvniecības uzņēmumi
257 milj. €

Komercbanku portfeļa atlikums uz 2023. gada 31. jūliju

Pretēji izskanējušajam viedoklim un neraugoties uz ECB realizēto politiku, kas loģiski samazina pieprasījumu, **rezultāti liecina par kredītēšanas apjomu kāpumu gan mazo un vidējo, gan lielo uzņēmumu segmentā.** Kredītiestādes turpina piešķirt finansējumu uzņēmumiem gan Rīgā, gan ārpus tās. Līdz šā gada jūnija beigām uzņēmumiem, kas reģistrēti ārpus Rīgas, piešķirto kredītu apjoms bija 39 % no kopējā kredītu apjoma.

Asociācijas apkopotā informācija un veiktā izpēte ļauj kliedēt mītu, ka kredītiestādes nekreditē. Proti, tieši dati apliecina to, ka **Latvijas kredītiestādes, neraugoties uz ECB īstenoto politiku, turpina sekmīgi kreditēt Latvijā.**

Asociācija uzsver, ka straujāks kredītēšanas pieaugums ir ne tikai kredītiestāžu atbildība. **Kredītēšanas pieaugums ir atkarīgs no konkrētajā valstī esošās uzņēmējdarbības vides, ēnu ekonomikas līmeņa, uzņēmēju tiesiskās palāvības un citiem faktoriem, kas ietekmē biznesa aktivitāti un pieprasījumu pēc aizdevumiem.**

Vēl jāuzsver, ka Asociācija, lai veicinātu kredītēšanas aktivitātes un apjomu kāpumu, ekonomikas izaugsmei atjaunojoties, ir sagatavojusi un iesniegusi valsts institūcijām pasākumu plānu kredītēšanas veicināšanai. Nozare ir definējusi trīs prioritāros virzienus, kuros saskata lielāko kredītēšanas potenciālu, – tie ir daudzdzīvokļu māju siltināšanas pasākumi, zaļā kredītēšana, kā arī privātās un publiskās partnerības projektu finansēšana. Pēc nozares aprēķiniem, finanšu sektorā šo virzienu kredītēšanai 2023. gadā pieejami 3,3 miljardi eiro. Nozare, iesniedzot kredītēšanas plānu, tajā ir ietvērusi norādes uz to, kādas darbības būtu jāveic publiskajam sektoram, kura aktīva iesaiste ir akūti nepieciešama plāna izpildei, un cer, ka nepieciešamie pasākumi tiks veikti.

Nozares priekšlikumi kreditēšanas tempu palielināšanai

Vispārzināms fakts ir tas, ka pēc iepriekšējās finanšu krīzes kreditēšana tika regulēta daudz stingrāk, lai pasargātu aizņēmējus, kredītiestādes un noguldītājus. Tomēr kreditēšana ir kļuvusi smagnējāka, un rezultātā Eiropas Savienības konkurētspēja šajā sektorā krītas. Jau ilgstoši Asociācija ir atbildīgajām iestādēm norādījusi uz juridiskiem iemesliem, kas būtiski kavē kreditēšanas attīstību, taču iestāžu rīcību regulējuma uzlabošanai nav izdevies panākt.

Asociācija uzsver, ka regulējuma problemātika papildus citiem apstākļiem ievērojami kavē kreditēšanas attīstību Latvijā.

Kredītiestāžu regulējums ir tikai daļa no tiem faktoriem, kas ietekmē tautsaimniecības kreditēšanu un finanšu pakalpojumu pieejamību. Netieši, bet **ļoti būtiski to ietekmē arī cits normatīvais regulējums, kas nosaka, piemēram, kapitālsabiedrības darbību, ķīlas un nodrošinājuma jautājumus, parādu piedziņu u. tml.** Jau vairāk nekā 10 gadu garumā Asociācija uzsver: ja netiks kompleksi un efektīvi risināta tiesiskās vides problemātika, turklāt ne tikai attiecībā uz normatīvajiem aktiem, bet it īpaši – un tas pat ir vēl svarīgāk – attiecībā uz šo normatīvo aktu praktisko piemērošanu, tad jau šobrīd skaidri redzamās problēmas neizbēgami novedīs pie:

- zemas riska apetītes, jo tas ir vienīgais veids, kā kredītiestādes pašu kontrolētā veidā var vadīt riskus;
- augstākām kreditēšanas cenām.

Ir kritiski nepieciešams veikt izmaiņas kapitālsabiedrības darbības, ķīlu un nodrošinājumu, parādu piedziņas un tamlīdzīgā regulējumā.

Pazeminot kredītiestāžu kā nodrošināto kreditoru prioritāti apstākļos, kad Latvijas uzņēmējdarbības vidē vēl nav pietiekami plaši pārstāvēta augsta atbildības sajūta un saistību godprātīgas, labprātīgas izpildes kultūra, kreditēšana tiek pakļauta augstākiem riskiem. Tas savukārt varētu novest pie augstākām procentu likmēm paredzamo neatgūstamo zaudējumu dēļ. Pašreizējā tiesiskā vide nerada pārliecību, ka zaudētus līdzekļus būtu iespējams saprātīgā laikā un efektīvi atgūt.

Vēlreiz uzsveram, ka fizisko un juridisko personu komfortabla, relatīvi netraucēta, lielas sabiedrības daļas un uzņēmēju ar sapratni pieņemta, bet virknē gadījumu pat atbalstīta atrašanās ēnu ekonomikā un iestīgšana dažādos (arī uzturlīdzekļu) parādos, kā arī neproporcionāli liela apjoma skaidras naudas izmantošana norēķinos izslēdz no iespējamās kreditēšanas ievērojamo skaitu personu.

Kredītiestādes ir aicinājušas apsvērt iespēju, ka notāri varētu paši veikt visas ar zemesgrāmatu saistītās darbības – tas ļautu mazināt korborācijas izmaksas un veicināt mobilitāti mājokļu tirgū –, vai arī paredzēt, ka bankas ķīlu pārreģistrāciju var veikt tikai ar drošu elektronisko parakstu. Būtu nepieciešams turpināt zemesgrāmatas nodevu samazināšanu, jo arī tās bieži vien attur cilvēkus no lēmuma par mājokļa iegādi.

Asociācija vairākkārt atbildīgajām institūcijām ir norādījusi uz regulējuma trūkumiem, kas lielā mērā traucē kāpināt kreditēšanas tempus, tomēr līdz šim nav sagaidījusi vēlamo publiskā sektora darbību.

Kopsavilkums/secinājumi

- Latvijas bankas šobrīd ir labi kapitalizētas. Kapitāla rezerves, kas pārsniedz regulatora noteiktās prasības, tiek saglabātas, lai bankām grūtos laikos nebūtu nepieciešams valsts atbalsts un tās varētu turpināt kredītu izsniegšanu.
- Ieviešot banku virspelnas nodokli, tiks samazināta banku spēja piesaistīt kapitālu. Šāda lēmuma rezultātā bankas būs spiestas samazināt vai nu jaunizsniedzamo aizdevumu apjomu, lai saglabātu augstu kapitalizāciju, vai arī kapitāla rezerves, lai turpinātu kreditēšanu līdzšinējā līmenī. Kreditēšanas tempu pieaugums ar šādu lēmumu netiks panākts.
- Kapitāla samazināšanas rezultātā samazinās banku sektora aizsargātība un spēja finansēt ekonomiku, īpaši ekonomiskās lejupslīdes periodos, kad (ne)kreditēšanas ietekme ir īpaši spēcīgi jūtama.
- Latvijas ekonomiku lielākoties finansē tieši bankas¹⁶. Uzņēmumiem un mājāsaimniecībām ir grūti atrast alternatīvus kapitāla piesaistes veidus, kas piedāvātu līdzvērtīgus nosacījumus. Tātad jaunais nodoklis samazinās jaunu kredītu izsniegšanas apjomu un līdz ar to arī uzņēmumu attīstību.
- Banku virspelnas nodokļa izraisītā kredītu apjoma samazinājuma ietekme tiks pārnesta arī uz nākamajiem gadiem investīciju deficīta dēļ.
- Nodokļu sloga pieaugums liks bankām pārskatīt to biznesa modeļus, un līdz ar to savukārt var sašaurināties pakalpojumu pieejamība klientiem vai paaugstināties cenas. Tāpat jaunais nodoklis būtiski ietekmēs strauji augošo vietējo banku turpmākās izaugsmes iespējas, jo tās daudz vairāk nekā citas ir atkarīgas no pašu līdzekļu pieejamības. Līdz ar to konkurence Latvijas banku tirgū var samazināties.

¹⁶ Pasaules Bankas statistika rāda, ka izsniegto kredītu apjoms privātajam sektoram no IKP Latvijā 2021. gadā sasniedza 31,2 %: https://data.worldbank.org/indicator/FS.AST.PRVT.GD.ZS?locations=EU-LV&name_desc=false

- Lēmums aplikt ar papildu nodokli vienu privātā sektora nozari negatīvi ietekmēs arī ārvalstu investoru viedokli par investīciju iespējām Latvijā. Proti, ar šādu lēmumu politiķi dod skaidru signālu, ka šajā valstī budžeta “lāpīšanas” nolūkā viņi jebkurā brīdī var vērsties pret pelnītspējīgiem uzņēmumiem. Šāda lēmuma pieņemšana ir salīdzinoši vieglāks un populistiskāks ceļš nekā, piemēram, ēnu ekonomikas apkarošana, kas ir daudz grūtāks, nepateicīgāks un mazāk pamanāms darbs.
- 2023. gadā prognozētā banku nozares peļņa ir ārkārtēja un izriet no straujā ECB procentu likmju kāpuma, kas saistīts ar cīņu pret lielo inflāciju Eiropas Savienībā. Turpmākajos gados peļņas rādītāji, visdrīzāk, būs krietni vien zemāki.
- Jaunais nodoklis kavēs “zaļās pārejas” sekmīgu īstenošanu, energoefektivitātes veicināšanu un publiskās un privātās partnerības projektu īstenošanu – prioritātes, ko noteikusi finanšu nozare¹⁷. Šo projektu īstenošana ir atkarīga no kredītresursu pieejamības, ko savukārt ietekmē kapitāla apjoms.
- Asociācija uzsver, ka konkrētās jomās īstentās politikas ilgtermiņa ietekme lielā mērā nosaka uzņēmēju noskaņojumu. Politiķiem ir jāuzņemas politiskā atbildība par to, ka nav izstrādātas uzņēmējiem svarīgās jomās nepieciešamās politiskās stratēģijas un to īstenošanas plāni. Lietuvas un Igaunijas banku rādītāji liecina par lielāku finansējuma pieprasījumu, un to pamatā ir tieši uzticamākas politiskās stratēģijas un to īstenošana.

Priekšlikumi:

Rezumējot iepriekš minēto, Asociācija atkārtoti uzsver, ka straujāks kredītēšanas pieaugums ir ne tikai kredītiestāžu atbildība. Tas pamatā ir un būs atkarīgs no konkrētajā valstī esošās uzņēmējdarbības vides, ēnu ekonomikas līmeņa, uzņēmēju tiesiskās palāvības un citiem faktoriem, kas ietekmē biznesa aktivitāti un pieprasījumu pēc aizdevumiem. **Tāpēc Asociācija papildus jau vairākkārt sniegtajiem priekšlikumiem par tiesiskā regulējuma uzlabošanu izsaka vēl vairākus priekšlikumus, kas sekmētu kredītēšanas apjomu pieaugumu.**

1. Asociācija aicina turpināt iesāktu darbu ēnu ekonomikas un uzņēmumu birokrātiskā sloga mazināšanā, konkurētspējīga nodokļu režīma izstrādē un tiesiskās vides uzlabošanā, kas veicinātu uzņēmumu pārliecību, izaugsmes ambīcijas un attiecīgi arī pieprasījumu pēc finansējuma, kā arī vairotu iedzīvotāju uzticēšanos valstij.
2. Asociācija aicina izstrādāt daudzdzīvokļu ēku energoefektivitāti veicinošu nodokļu mehānismu, piemēram, energoefektīvos īpašumus atbrīvojot no nekustamā īpašuma nodokļa, kā arī pilnveidot procedūras, lai atvieglotu lēmumu pieņemšanu jautājumos par daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošanu.
3. Būtisks kredītēšanas potenciāls ir arī privātās un publiskās partnerības projektu finansēšanā – šobrīd projektu ir maz. Asociācija aicina paaugstināt būvniecības kompāniju un projektu īstenošanu jaudu. Latvijā diemžēl nav pietiekami daudz lielu un spēcīgu būvniecības uzņēmumu vai tādu projektu attīstītāju, kuriem būtu lielu projektu īstenošanai nepieciešamā pieredze, spējas, kapitāls un reputācija.
4. Asociācija norāda, ka normatīvajiem aktiem ir jānodrošina tas, ka visi finanšu tirgus dalībnieki paši sedz ar to uzraudzību saistītās izmaksas un savstarpējas subsīdijas netiek pieļautas. Asociācija iesaka maksājumus par Latvijas dalību starptautiskajās organizācijās turpmāk veikt nevis no Latvijas Bankas budžeta, bet gan no valsts budžeta.
5. Pēc Asociācijas ieskata, Latvijas Bankai kā uzraudzības iestādei nebūtu jānodarbojas ar politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu, galvenokārt likumu, projektu izstrādi. Asociācija aicina nekavējoties rīkoties, lai šo funkciju Latvijas Banka nodotu Finanšu ministrijai, kas ir atbildīga par politikas veidošanu finanšu sektorā.
6. Asociācija atkārtoti, ievērojot arī priekšlikumus par nodokļu režīma mainīšanu kredītiestādēm, iesaka atcelt finanšu stabilitātes nodevu, jo tā nepilda tai noteiktos uzdevumus, turklāt šobrīd kredītiestādes veic regulārus maksājumus noregulējuma fondā, kas izveidots tieši kredītiestāžu regulēšanai un darbības atjaunošanai. Norādāms, ka ne Igaunijā, ne Lietuvā šāda veida nodevas nav, tā pastāv tikai Latvijā.
7. Asociācija uzskata: nedrīkst vēl ilgāk turpināties tāda situācija, ka uzraudzības izmaksas Latvijā ir vislielākās Baltijā. Finanšu un kapitāla tirgus komisijai un Latvijas Bankai kā savā darbā vienotām institūcijām ir jārūpējas arī par uzraudzības izmaksu samazinājumu. Asociācija aicina minētās institūcijas sadarbībā ar citām kompetentajām iestādēm rīkoties nekavējoties, lai spēkā esošā regulējuma ietvaros, bet, ja nepieciešams, arī to grozot, būtiski samazinātu kredītiestādēm uzlikto uzraudzības (regulatīvo) izmaksu slogu, tādējādi dodot bankām iespēju mazināt to darbības izmaksas un tādējādi vēl vairāk atbalstīt savus klientus, rodot ilgtermiņīgus un sociāli atbildīgus risinājumus.
8. Asociācija atkārtoti aicina izskatīt priekšlikumu par to, ka notāri paši varētu veikt visas ar zemesgrāmatu saistītās darbības. Pēc Asociācijas ieskata, īstenojot šo priekšlikumu, tiktu samazinātas koroborācijas izmaksas, kā arī veicināta mobilitāte mājokļu tirgū. Asociācija iesaka izvērtēt arī priekšlikumu par to, ka bankas ķīlu pārreģistrāciju var veikt tikai ar drošu elektronisko parakstu. Ir nepieciešams vēl vairāk samazināt zemesgrāmatas nodevas, kas arī bieži vien attur cilvēkus no lēmuma par mājokļa iegādi.

¹⁷ <https://www.financelatvia.eu/news/kreditesanas-kapinasana-bankas-pieejami-33-miljardi-eiro-nozare-definise-prioritaros-virzienus/>

III. Hipotekārie kredīti un *EURIBOR* likmes

Papildus publiski izskanējušiem priekšlikumiem par virspeļņas nodokli **politīķi ir nākuši klajā ar paziņojumiem¹⁸ arī par iespējamiem rīcības scenārijiem attiecībā uz atbalsta sniegšanu hipotekāro kredītu ņēmējiem *EURIBOR* likmju pieauguma apstākļos**. Proti, Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas priekšsēdētājs Jānis Reirs ir piedāvājis divus potenciālos situācijas risinājumus hipotekāro kredītu procentu maksājumu samazināšanai:

- likumā uz laiku *EURIBOR* procentu likmes vietā noteikt konkrētu mazāku likmi, kas varētu būt no pusotra procenta līdz diviem procentiem;
- uz ierobežotu laiku jeb terminēti uzlikt moratoriju kredītiestāžu noteiktajai procentu likmei.

Sabiedrības iniciatīvu platformā "Manabalss.lv" ir uzsākta parakstu vākšana iniciatīvai, kura tiks iesniegta Saeimai un kuras mērķis ir panākt, lai bankas nepaaugstina *EURIBOR* likmi pagātnē izsniegtajiem kredītiem¹⁹.

Asociācija uzskata, ka iepriekš minētie **priekšlikumi var radīt kumulatīvu efektu uz kapitālu un likviditāti gan pašreizējā kredītēšanas ciklā, gan arī turpmākajos ciklos**. Proti, ar politīķu apsvērto papildu nodokli tiks samazināti kredītiestādēm pieejamie kredītēšanai un risku vadīšanai nepieciešamie finanšu līdzekļi, vienlaikus patvaļīgi fiksēto un/vai mainīgo procentu likmju ierobežojumi apturēs ienākumu avotu un spēju vadīt procentu likmju risku, tā ka rezultātā kumulatīvais efekts var novest pat pie maksāšanas grūtībām. Attiecīgie priekšlikumi un iniciatīvas hipotekārās kredītēšanas jautājumos ir savstarpēji saistīti, tāpēc Asociācija uzskata par nepieciešamu skaidrot, kādi būtiski riski var rasties potenciālo risinājumu un/vai iniciatīvu pieņemšanas gadījumā, un vispirms norāda uz vispārīgiem apsvērumiem.

Par kredītiestāžu komercdarbības īpatnībām salīdzinājumā ar citām uzņēmējdarbības formām

Izstrādājot vai grozot tiesisko regulējumu, kas citstarp ir vērsti arī uz kredītiestādēm vai piemērojams tām, ir jāņem vērā, ka **regulējuma ietekmi nedrīkst vērtēt šauri, tikai konkrētu finanšu iestāžu tvērumā, proti, aptverot tikai, piemēram, pēc aktīvu apjoma lielākās kredītiestādes Latvijā**. Regulējuma ietekme ir jāvērtē attiecībā uz visu finanšu sektoru – "Kredītiestādes uzņēmuma darbība vienmēr tiek vērtēta kopsakarā ar iespējamo iespaidu uz visu finanšu sektoru un tautsaimniecību kopumā."²⁰ Attiecīgais apsvērums izriet no vairākiem Satversmes tiesas skaidrojumiem: "**Kredītiestādes darbība vienmēr tiek vērtēta kopsakarā ar tās iespējamo ietekmi uz visu finanšu sektoru un tautsaimniecību, nodrošinātu finanšu sektora stabilitāti un noguldītāju interešu aizsardzību.**"²¹

Kredītiestādes spēja nodrošināt dažādus finanšu pakalpojumus privātpersonām, kā arī tautsaimniecības kredītēšanu izriet no vairākiem faktoriem, tostarp arī no kredītiestādes noguldījumu apmēriem un uzņemtajiem riskiem, kā arī elastības, kas ļauj šos riskus pārvaldīt bez mākslīgiem šķēršļiem. Viens no kredītiestāžu darbības rādītājiem ir kredītiestādes kapitāla pietiekamība. Tādējādi kredītiestādei ir pienākums uzturēt kapitāla apmēru tādā līmenī, kas nodrošinātu visu tai piemītošo būtisko risku segšanu, kā arī to, ka kredītiestādes kapitāls būs pietiekams zaudējumu segšanai iespējamu nelabvēlīgu notikumu iestāšanās gadījumā. **Nosakot risku segšanai nepieciešamā kapitāla apmēru (risku svaru), kredītiestāde novērtē visus tās darbībai piemītošos būtiskos riskus, tostarp arī kredītrisku.**

Kredītiestāžu veiktā komercdarbība ir specifiska, tādēļ nav korekti to salīdzināt ar citiem komercdarbības veidiem. Šis darbības specifiskums citstarp izriet no tā, ka **kredītiestādes rīkojas ar tām uzticētajiem naudas līdzekļiem, ko noguldījumu veidā piesaistījušas no saviem klientiem**. Tādēļ kredītiestādei ir būtiski spēt savas darbības ietvaros vadīt tai piemītošos riskus. Arī Satversmes tiesa savā judikatūrā norādījusi, ka "kredītiestāžu veiktās komercdarbības būtisks elements ir atbilstoša risku pārvaldība, kas saistīta ar šo naudas līdzekļu tālāku aizdošanu citām personām vai citiem finanšu tirgiem"²². Tādēļ Asociācija diskusijās ar publisko sektoru vienmēr ir uzsvērusi nepieciešamību pēc tāda tiesiskā regulējuma, kas ļautu efektīvi pārvaldīt riskus, bet neradītu pārmērīgu administratīvo slogu. Asociācijas priekšlikumi par kredītēšanas tempu palielināšanu, tostarp par tiesiskā ietvara radīšanu efektīvākai risku vadībai, skatāmi sadaļā *Nozares priekšlikumi kredītēšanas tempu palielināšanai*.

¹⁸ LSM.lv – Reirs: Likumā uz laiku jānosaka samazināti procentu maksājumi hipotekārajiem kredītiem. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/10.08.2023-reirs-likuma-uz-laiku-janosaka-samazinati-procentu-maksajumi-hipotekarajiem-kreditiem.a519661/>

¹⁹ Manabalss.lv – Bankām nepaaugstināt *EURIBOR* likmi pagātnē izsniegtajiem kredītiem. Pieejams: <https://manabalss.lv/euribor-likmes-kompensacija-hipotekas-kreditnemejiem/>

²⁰ Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 22. punkts.

²¹ Satversmes tiesas 2013. gada 1. marta sprieduma lietā Nr. 2012-07-01 15.2. punkts.

²² Satversmes tiesas 2014. gada 13. jūnija sprieduma lietā Nr. 2014-02-01 14.4. punkts.

Par kredītņēmēju informētību

EURIBOR ir saīsinājums no pilnā nosaukuma *Euro Interbank Offered Rate*. Tā ir vidējā procentu likme, ar kādu Eiropas bankas aizņemas līdzekļus cita no citas Eiropas Savienības valstu starpbanku tirgū. Faktiski *EURIBOR* ir pirkuma cena, kas bankai jāmaksā par īstermiņa aizdevumu, tāpēc to bieži mēdz dēvēt par naudas cenu. Kredītiestādes izmanto šos līdzekļus, lai izsniegtu aizdevumus citām personām, un šajā gadījumā *EURIBOR* ir daļa no iedzīvotājiem un uzņēmumiem kredītiestāžu izsniegtu dažādo aizdevumu kopējās procentu likmes jeb mainīgā procentu likmes daļa.

Patlaban publiskajās diskusijās visbiežāk izskan norādes uz to, ka kredītņēmēji esot pārsteigti par *EURIBOR* likmju celšanās dēļ pieaugošajiem ikmēneša kredīta maksājumiem. Sakarā ar to politiķi prasa skaidrojumus no kredītiestādēm. Asociācija paskaidro, ka **jau šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums uzliek kredītiestādēm par pienākumu pirms aizdevuma izsniegšanas informēt potenciālo kredītņēmēju par mainīgās likmes gadījumā iespējamiem riskiem**. Tā, piemēram, Ministru kabineta noteikumi²³ noteic, ka kredītiestādei ir pienākums mainīgas aizņēmuma likmes gadījumā skaidri un nepārprotami iekļaut paziņojumu par to atbilstoši tiesību aktā apstiprinātajam pielikumam (sk. turpmāk norādīto piemēru).

6. Katras atmaksājamās daļas apmērs

[.] EUR

Jūsu ienākumi var mainīties. Lūdzam apsvērt, vai ienākumu samazināšanās gadījumā Jūs joprojām varēsiet veikt ikmēneša maksājumus.

Procentu likme par šo aizdevumu var mainīties. Tas nozīmē, ka Jūsu atmaksājamās daļas apmērs var palielināties vai samazināties. Šeit norādītais ikmēneša maksājuma apmērs paliks nemainīgs sākotnējā periodā, kādam ir noteikta *EURIBOR*. Pēc tam ikmēneša maksājuma apmērs mainīsies katra šāda perioda beigās un būs atkarīgs no attiecīgajā brīdī piemērojamās *EURIBOR* vērtības. Piemēram, ja 6 mēnešu *EURIBOR* paceltos līdz 5,448 % gadā (augstākā šīs likmes vērtība kopš 01.01.2001.), Jūsu maksājumi var pieaugt līdz [..].

Ministru kabineta 2016. gada 25. oktobra noteikumi Nr. 691
"Noteikumi par patērētāja kredītiestāžu", 2. pielikums, 6. sadaļa

Par datus balstītiem lēmumiem

Tiesiskais regulējums noteic, ka katra kredīta izsniegšanas pamatā ir novērtējums par aizņēmēja spēju pildīt uzņemtās saistības gan būtiski pieaugošu procentu likmju, gan ienākumu samazinājuma gadījumā. **Kredītiestādes ievēro atbildīgas kredītiestādes principus, kas ietver arī tādu pasākumu kopumu, kuri veicami, lai individuālā kārtībā rastu labākos risinājumus klientiem ar maksāšanas grūtībām.**

Šāda efektīva pieeja ir nemainīga jau šobrīd. Lemjot par pasākumiem hipotekāro kredītuņēmēju atbalstam, jāņem vērā faktiskā situācija, kas pamatota ar datiem. Lai arī kredītportfelim kopumā ir tendence pieaugt, Latvijas iedzīvotāju kopējais aizņemšanās līmenis ir viszemākais ekonomiski attīstīto valstu vidū. No tā var secināt, ka **Eiropas Centrālās bankas procentu likmju palielinājuma negatīvā ietekme Latvijā būs mazāka nekā pārējās OECD valstīs.**

Procentu likmju pieaugums var radīt tādas sekas, ka atsevišķiem aizņēmējiem būs grūti segt ikmēneša maksājumus. Tomēr, kā apliecina Asociācijas veiktā datu analīze, **šādu personu skaits nav liels, tādēļ šādos gadījumos būtu proporcionāli jāizmanto individuāla pieeja, kas jau ir regulēta tiesību aktos, nevis atbalsts jāpiešķir arī tiem, kuriem ir lieli uzkrājumi un labi ienākumi.**

Asociācijas veiktā datu analīze rāda, ka Latvijā hipotekāro kredītu ar ķīlu nav ņēmušas vairāk kā 124 420 personas (kopā aizņēmēji un līdzzaizņēmēji) un aizņēmumu kopējā atlikusi summa ir 4,6 miljardi eiro. Vidēji 72 % kredītņēmēju ikmēneša maksājums nav pieaudzis vairāk par 100 eiro, un 60 % līgumu gadījumos mēneša maksājums ir mazāks par 350 eiro. Kredītportfeļa analīze liecina, ka kavētāju skaits nepārsniedz 0,5 % un tas nepieaug. Iespējamais grūtībās nonākušo kredītņēmēju skaits pārskatāmā nākotnē nevarētu pārsniegt 1 %, un šādam skaitam piemērotāka būtu individuāla pieeja, nevis, piemēram, Covid-19 pandēmijas laika tipa moratorijs visiem kredītņēmējiem. To apstiprina arī ikmēneša maksājuma īpatsvars (DSTI), kas pret kredītņēmēju ienākumiem vidēji portfeli ir mazāks par 25 % salīdzinājumā ar maksimālo sliekšni – 40 %.

Turklāt vēlami uzsvērt, ka **jau tagad bankas sadarbibā ar klientiem, kas nonākuši maksāšanas grūtībās (piemēram, darba zaudēšana, ilgstoša slimība, būtiski samazinājušies ģimenes ienākumi u. c.), meklē katrai konkrētajai situācijai piemērotāko risinājumu, kas palīdzēs ilgtermiņā atrisināt kredīta maksāšanas grūtības.**

Klientu ar potenciālam maksāšanas grūtībām skaits bankām ne tikai nav pieaudzis, bet salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pat samazinājies.

²³ 2016. gada 25. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 691 "Noteikumi par patērētāja kredītiestāžu".

Tipiskākie risinājumi (tie var būt arī savstarpēji kombinēti un izmantoti vienlaikus), ko bankas piedāvā un kam klienti piekrīt, ir šādi:

- pamatsummas atmaksas atlikšana;
- līguma termiņa pagarināšana;
- mazu aizdevumu apvienošana vienā lielākā aizdevumā;
- citi individuālie risinājumi (t. sk. likmes pārskatīšana).

Būtiski norādīt, ka banku klienti atsakās no restrukturizācijas risinājuma, jo nevēlas, lai kredīts tiktu reģistrēts kā problemātisks.

Pēdējo 20 gadu laikā *EURIBOR* likmes šādā un pat vēl augstākā līmenī ir bijušas jau trīs reizes un ekonomiski attīstītās valstis nav veikušas fundamentālas izmaiņas principos, pēc kuriem darbojas finanšu sistēma, un nav akceptējušas priekšlikumus par *EURIBOR* likmju mākslīgu ierobežošanu.

Par potenciālo risinājumu mērķi un sekām

Tā kā ar piedāvātajiem risinājumiem (gan *EURIBOR* likmes aizvietošana uz laiku ar citu, likumdevēja noteiktu likmi, gan kredītiestāžu fiksēto procentu likmju griestu noteikšana moratorija veidā, gan *EURIBOR* likmes periodisko svārstību iesaldēšana pagātnē noslēgtajiem kredītēšanas līgumiem) sasniedzamais mērķis ir samazināt hipotekāro kredītu procentu maksājumus, Asociācija prezumē, ka šāds valsts intervences mērķis varētu būt mazāk aizsargāto sociālo grupu labklājība, proti, nodrošināšana pret pieaugošajiem hipotekārā kredīta ikmēneša maksājumiem.

Asociācija norāda, ka **piedāvātie risinājumi būtiski pārsniegtu šo mērķi, jo atbalsts tiktu mērķēts vispār uz visiem kredītnēmējiem neatkarīgi no viņu maksāspējas konkrētajā brīdī**. Valsts atbalsts nedrīkst būt vispārīgs un piemērojams ikvienam, jo tā uzdevums ir efektīvi risināt konkrētas problēmas vai veicināt noteiktu sabiedrības grupu vai ekonomikas nozaru attīstību. **Atsevišķi piedāvātie risinājumi vai to kombinācijas neapšaubāmi aizskars kredītiestādēm no Satversmes 105. panta izrietošās tiesības uz īpašumu, un tādējādi būs jāvērtē šo risinājumu satversmība**, pārbaudot galvenokārt to, vai izvirzītais mērķis nav sasniedzams ar citiem līdzekļiem. Vērtējot to, vai mērķi ir iespējams sasniegt ar citiem, turklāt tādiem līdzekļiem, kuri mazāk ierobežotu citu personu tiesības un likumīgās intereses, ir būtiski norādīt – Satversmes tiesa uzsver, ka “saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē”²⁴.

Ja likumdevējs pieņemtu kādu no patlaban apspriežamajiem risinājumiem, kas uzliktu kredītiestādēm par pienākumu samazināt vai iesaldēt kādu no procentu likmju daļām, tad ne tikai **valstij rastos risks sakarā ar iespējamību, ka var būt aizskartas kredītiestāžu tiesības uz īpašumu, bet nelabvēlīgas sekas rastos arī kredītnēmējiem**. Proti, ja netiks veikts individuāls katra kredītnēmēja izvērtējums nolūkā rast vispiemērotāko risinājumu saistībā ar pieaugošajiem kredīta maksājumiem iespējamo maksāšanas grūtību pārvarēšanai, bet tā vietā tiks piemērots viens valsts noteikts risinājums attiecībā uz visiem kredītnēmējiem, tad pastāv augsts risks, ka šādi kredīti turpmāk var būt vērtējami kā pārskatīti kredīti (*forborne exposure*).

Kredīti ar samazināto procentu likmi atbilstoši ECB prasībām **tiktu definēti kā klientu faktisko vai iespējamo finansiālo grūtību dēļ restrukturizēti kredīti** (t. i., *forbearance* saskaņā ar ES regulas Nr. 575/2013 (turpmāk – *CRR*) 47.b pantu), un ietekmēto klientu procentu likmes samazinājums būtu kvalificējams kā saistību neizpildes pazīme (saskaņā ar *CRR* 178. pantu; *EBA/GL/2016/07*). Asociācija norāda uz attiecīgi izrietošajām sekām:

- Tādas pazīmes kā restrukturizētas saistības un saistību neizpildes statuss negatīvi ietekmēs klienta spēju aizņemties vairāku gadu garumā. Kopumā Latvijā turpmāka privātpersonu kredītēšana būs apgrūtināta.
- Masveidīga restrukturizācijas un saistību neizpildes statusa piemērošana radīs haosu Latvijas Bankas kredītu reģistrā, apgrūtinot ziņošanu un liedzot atšķirt klientu ar pamatoti restrukturizētu kredītu no ietekmētā klienta. Hipotekāro kredītu portfeļa kvalitāte objektīvi nebūs nosakāma, un līdz ar to nebūs iespējams izpildīt ar *CRR* noteiktās prasības.
- Paredzama būtiska negatīva ietekme uz banku kapitālu (to nāktos trīskāršot) un sagaidāmo kredītaudējumu uzkrājumiem, un līdz ar to būs apgrūtināta kapitāla pietiekamības prasību izpilde. Proti, vienotā noregulējuma valde bankām ir noteikusi individuālo minimālo pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasību (*MREL*), kas izteikta procentos no kopējās riska darījumu vērtības, tāpēc prasību izpildei jaunajos apstākļos bankām nāktos aizņemties papildu finanšu līdzekļus atbilstoši aktuālajai resursu cenai tirgū, savukārt valsts radītais mākslīgais *EURIBOR* samazinājums bankām vismaz daļēji būtu jākompensē uz pievienotās procentu likmes rēķina. Attiecīgi jauna kredītēšana sadārdzinātos un/vai samazinātos.
- Papildu kapitāla prasības apgrūtinās kredītiestāžu iespējas veidot papildu kapitāla rezerves un palielināt noturību pret turpmākajiem ekonomikas satricinājumiem; šim apstāklim savukārt būs negatīva ietekme uz visu banku nozari un finanšu stabilitāti.²⁵

²⁴ Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 19. punkts.

²⁵ Piezīme: secinājums izriet no Eiropas Centrālās Bankas viedokļa – *Opinion of the European Central Bank of 4 April 2023 on the imposition of a temporary solidarity contribution (CON/2023/9)*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023AB0009>

- Turklāt Latvijas Bankas Makrouzraudzības padomes 2023. gada 19. jūlija sēdē, apspriežot svarīgākos sistēmiska līmeņa riskus finanšu stabilitātei un finanšu stabilitātes veicināšanai nepieciešamos makrouzraudzības politikas pasākumus, tika secināts, ka banku sektora finansiālie rādītāji ir sekmīgi un pašreizējie apstākļi ir piemēroti banku sektora noturības stiprināšanai. Tāpēc Makrouzraudzības padome iesaka ieviest t. s. pozitīvo neitrālo pretciklisko kapitāla rezervi²⁶, kura gūst arvien lielāku starptautisku atbalstu. Makrouzraudzības padome aicina pieņemt lēmumu, ka 2024. gada decembrī stājas spēkā prasība par pretcikliskās kapitāla rezerves normu 0,5 % apmērā un 2025. gada jūnijā tā tiek paaugstināta līdz 1,0 %.
- *EURIBOR* ierobežošana un fiksēšana var novest pie banku darbības neatbilstības ārējām regulatīvajām prasībām, kas liek bankām kredītu cenā iekļaut arī visas ar kredītu saistītās izmaksas, ko iestāde paredz līdz nākamās pārcenošanas datumam vai kredīta termiņa beigām, tostarp kapitāla (ekonomiskā kapitāla un regulatīvajām prasībām atbilstošā kapitāla) un resursu izmaksas.²⁷
- Ar *EURIBOR* ierobežošanu un fiksēšanu tiks samazinātas noguldījumu likmes, jo tad, ja kredīti nes mazākus ienākumus, arī noguldījumos tiek izmaksātas mazākas likmes.
- *EURIBOR* ierobežošana un fiksēšana nozīmēs to, ka kredītiestādei vispār nav izdevīgi izsniegt jaunus kredītus, jo ieguldīt citu valstu obligācijās būs izdevīgāk.

Asociācija vērs uzmanību uz to, ka politiku mērķis gan varētu šķist cēls, proti, samazināt ikmēneša kredīta maksājuma procentu apmēru kredītņēmējiem, tomēr tiesību aktos nebalstīta, lokāla interpretācija par to, ka “atteikšanās no kādas peļņas daļas procentu likmē” nepiešķir kredītam pārskatīta kredīta statusu, nemaina kopējo, vispārpieņemto izpratni par to, kas ir pārskatīts kredīts.

Pēc Asociācijas ieskata, piedāvātie rīcības scenāriji attiecībā uz hipotekāro kredītuņēmējiem pieaugušo *EURIBOR* nav pietiekami izvērtēti. To apliecina fakts, ka par šo jautājumu nav sarīkotas diskusijas, piemēram, tādās darba grupās, kurās būtu iekļauti arī nozares eksperti un politiķi vai likumdevēja pārstāvji būtu uzklauzījuši nozares argumentus. Šādas konsultācijas ar nozares ekspertiem būtu palīdzējušas saprast to, ka, realizējot attiecībā uz *EURIBOR* iecerētos scenārijus, nav iespējams veicināt kredītešanu un nodrošināt tautsaimniecības izaugsmi tā, lai potenciāli neapdraudētu finanšu stabilitāti, finanšu pakalpojumu sniedzēju konkurenci un arī kredītņēmēju kredītvēsturi, proti, iespējas aizņemties nākotnē. Pienācīgi organizētās diskusijās nozares pārstāvjiem būtu dota iespēja norādīt uz konkrētajām sekām, kādas var iestāties tad, ja tiks pieņemts kāds no piedāvātajiem scenārijiem.

Kopsavilkums/secinājumi

- Priekšlikumi var radīt kumulatīvu efektu uz kapitālu un likviditāti gan pašreizējā kredītešanas ciklā, gan arī turpmākajos ciklos. Patvaļīgi fiksēto un/vai mainīgo procentu likmju ierobežojumi apturēs ienākumu avotu un spēju vadīt procentu likmju risku, tā ka galu galā kumulatīvais efekts var novest pat pie maksāšanas grūtībām.
- Atsevišķi piedāvātie risinājumi vai to kombinācijas var aizskart kredītiestāžu tiesības uz īpašumu, un tādējādi nāksies vērtēt to satversmību.
- Kredītiestāžu tiesiskais regulējums jau tagad paredz, ka pirms aizdevuma izsniegšanas potenciālais kredītņēmējs tiek informēts par mainīgās likmes gadījumā iespējamiem riskiem, un klienti par šiem riskiem ir informēti.
- Bankas ir atvērtas sadarbībai ar maksāšanas grūtībās nonākušiem klientiem un piedāvā tiem dažādus risinājumus.
- Kredītportfeļa analīze liecina, ka kavētāju skaits nepieaug. Iespējamam grūtībās nonākušo kredītņēmēju skaitam pārskatāmā nākotnē nevajadzētu pārsniegt 1 %, un šādam skaitam piemērotāka ir individuāla pieeja, nevis, piemēram, Covid-19 pandēmijas laika tipa moratorijs visiem kredītņēmējiem.
- Latvijas iedzīvotāju kopējais aizņemšanās līmenis ir viszemākais ekonomiski attīstīto valstu vidū, tāpēc paredzams, ka Eiropas Centrālās bankas procentu likmju palielinājuma negatīvā ietekme Latvijā būs mazāka nekā pārējās *OECD* valstīs.
- Pastāv augsts risks, ka tad, ja netiks veikts individuāls katra kredītņēmēja situācijas izvērtējums, lai rastu vispiemērotāko risinājumu saistībā ar pieaugošajiem kredīta maksājumiem radušos maksāšanas grūtību pārvarēšanai, bet tā vietā tiks piemērots viens valsts noteikts risinājums, kas attiecas uz visiem kredītņēmējiem, šādi kredīti turpmāk var būt vērtējami kā pārrestrukturizēti kredīti.
- Kredīti ar samazināto procentu likmi atbilstoši ECB prasībām tiktu definēti kā ietekmēto klientu esošo vai iespējamo finansiālo grūtību dēļ restrukturizēti kredīti, un ietekmēto klientu procentu likmes samazinājums būtu kvalificējams kā saistību neizpildes pazīme. Saistību neizpildes statuss negatīvi ietekmēs klienta spēju aizņemties vairāku gadu garumā.

²⁶ Latvijas Banka: Makrouzraudzības padomes vērtējumā ir piemēroti apstākļi kredītiestāžu sektora kapitāla rezervju papildināšanai. Pieejams: <https://bank.lv/aktualitates-banklv/zinas-un-raksti/jaunumi/16537-makrouzraudzibas-padomes-vertejuma-ir-piemeroti-apstakli-kreditiestazu-sektora-kapitala-rezervju-papildinasana>

²⁷ Piezīme: Skatīt Finanšu un kapitāla tirgus komisijas normatīvie noteikumu Nr. 242 “Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi” 69.¹ punktu un *European Banking Authority Guidelines on loan origination and monitoring* (EBA/GL/2020/06) 202. punktu.

- Masveidīga restrukturizācijas un saistību neizpildes statusa piemērošana radis haosu Latvijas Bankas kredītu reģistrā, apgrūtinot ziņošanu un liedzot atšķirt klientu ar pamatoti restrukturizētu kredītu no ietekmētā klienta. Hipotekāro kredītu portfeļa kvalitāte objektīvi nebūs nosakāma, un līdz ar to nebūs iespējams izpildīt ar *CRR* noteiktās regulatora prasības.
- Būtiska negatīva ietekme uz banku kapitālu un sagaidāmo kredītaudējumu uzkrājumiem ievērojami apgrūtinās kapitāla pietiekamības prasību izpildi.
- Banku sektora finansiālie rādītāji ir sekmīgi un piemēroti banku sektora noturības stiprināšanai. To apliecina Makrouzraudzības padomes piedāvājums ieviest pozitīvo neitrālo pretciklisko kapitāla rezervi ²⁸, kura gūst aizvien lielāku starptautisku atbalstu.
- *EURIBOR* ierobežošana un fiksēšana var novest pie banku darbības neatbilstības ārējām regulatīvajām prasībām, kas liek bankām kredītu cenā iekļaut arī visas ar kredītu saistītās izmaksas, ko iestāde paredz līdz nākamās pārcenošanas datumam vai kredīta termiņa beigām.

Priekšlikumi

1. Asociācija aicina politiķus un likumdevēju pirms turpmāku lēmumu pieņemšanas izvērtēt finanšu sektora norādītos argumentus un būtiskus potenciālos riskus, kas var īstenoties piedāvāto risinājumu un/vai iniciatīvu pieņemšanas gadījumā.
2. Asociācija aicina kredītiestāžu klientus, kam jau ir vai var rasties maksāšanas grūtības, vērsties bankās, kas tiem izsniegušas kredītus, un vienoties par situācijas risinājumiem.

²⁸ Latvijas Banka: Makrouzraudzības padomes vērtējumā ir piemēroti apstākļi kredītiestāžu sektora kapitāla rezervju papildināšanai. Pieejams: <https://bank.lv/aktualitates-banklv/zinas-un-raksti/jaunumi/16537-makrouzraudzibas-padomes-vertejuma-ir-piemeroti-apstakli-kreditiestazu-sektora-kapitala-rezervju-papildinasanai>